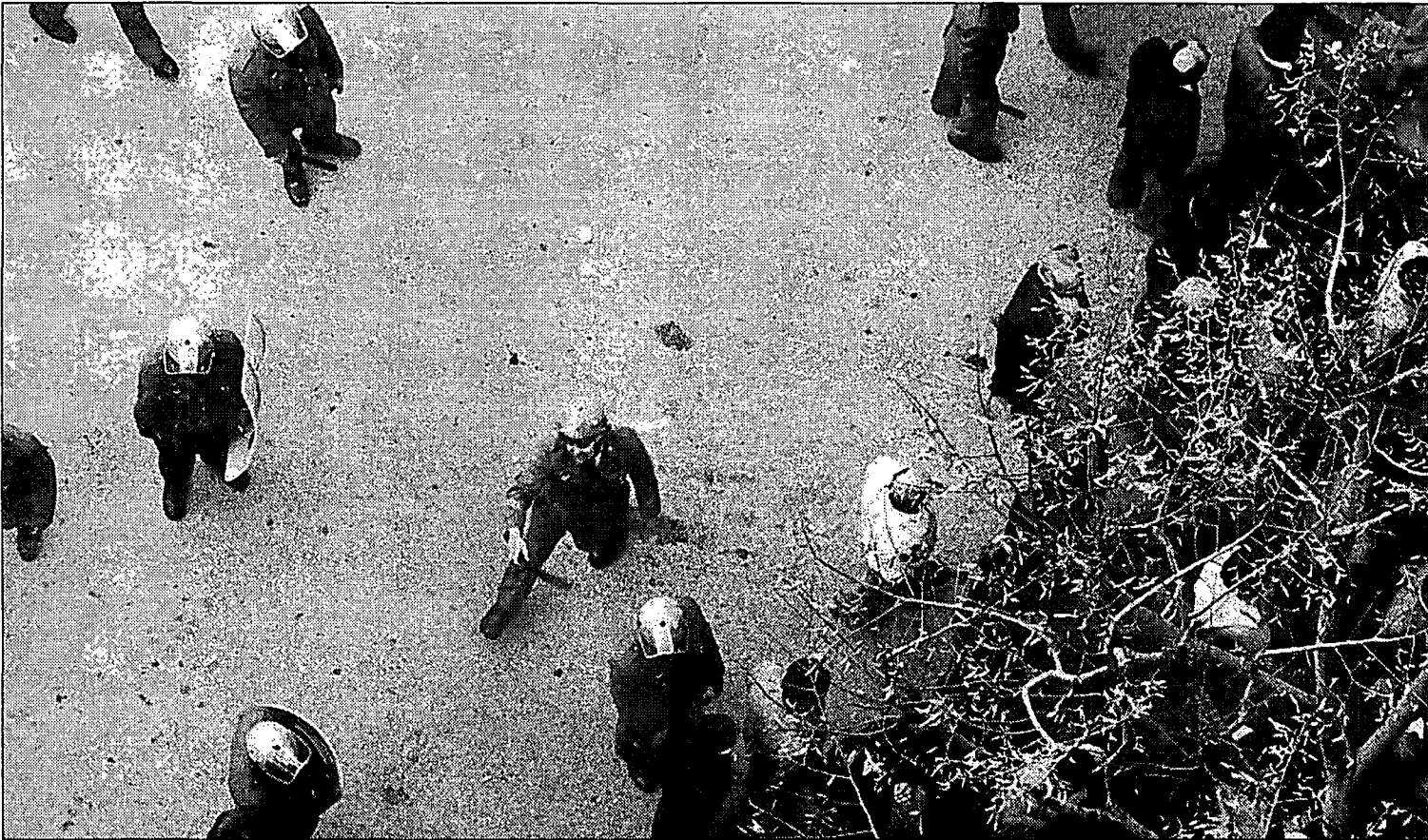

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA

El dia 4 d'abril d'aquest any es complirà el vintè aniversari de la fundació de l'Assemblea Democràtica de Girona, plataforma unitària de l'oposició al franquisme. Arran d'aquest fet i de la memorització que d'aquells moments de canvi es vénen realitzant des de diversos àmbits, El Punt oferirà al llarg de sis setmanes, una sèrie d'articles sobre determinats aspectes del període històric

que abraça de finals del franquisme a l'inici del procés d'institucionalització democràtica, el que s'ha vingut anomenant transició. Els treballs aniran a càrrec de Narcís Selles Rigat, llicenciat en filologia, que està realitzant el seu treball de Doctorat en Història de l'Art sobre l'experiència de l'Assemblea Democràtica d'Artistes de Girona, un producte del dinamisme d'aquells anys.

Els grisos dispersen una manifestació d'obrers de la construcció, l'1 de març del 1976. Foto: S. MARTÍ.

El curt viatge

Del final del franquisme a l'inici de la institucionalització democràtica

NARCÍS SELLES RIGAT
Girona.— Ultimament, es ve manifestant un interès notable pels darrers anys de la resistència antifranquista i, molt especialment, pel procés de derogació del règim autoritari, l'anomenada *transició espanyola*, convertida definitivament en la transició, entronitzada i mantinguda des d'alguns sectors en la categoria de l'exemplaritat més sublim. Aquesta mena de visions ha parat poc esment en la necessària clarificació del mateix concepte de transició —en tant que trajecte de pas d'una situació a una altra de diferent—, ja que sota aquest terme hom pot incloure des de mers canvis superestructurals fins a processos que afecten el moll de l'ós del mode i el sistema productiu, des de simples relleus en les camarilles detentores del poder fins a modificacions estructurals profundes en el sistema polític. En general, la lectura dominant ha emfasitzat els aspectes d'innovació política i institucional que va comportar el procés de canvi, però ha tendit a obviar aquells elements que suposaven el manteniment d'un cert estat de les coses, la conservació d'aspectes socials significatius de l'antic ordre.

Manuel Ballvé de la Universitat Autònoma de Barcelona, recordava recentment la repercussió de la transició en els àmbits militars i policíacs, una influència difícilment comprensible si alhora no es té en compte el procés invers, això és el paper condicionant i dissuasiu que va tenir l'entramat militar i policíac en el desenvolupament de la transició política. Ballvé assenyalava, al costat dels decrets regularitzadors i del progressiu desballestament de l'antiga jurisdicció militar —unes mesures, però, que en la seva majoria se situen més enllà del marc tem-

poral estricte de la transició política—, els elements de continuïtat d'institucions i de persones. Entre altres, citava el manteniment de la condició militar de la Guàrdia Civil i el seu caràcter clos, que, al seu entendre, propicien tota mena d'irregularitats.

La doble continuïtat de què parlava el professor es podria fer extensiva a altres àmbits de l'estructura de l'Estat espanyol, especialment al poder judicial. A Girona, aquesta persistència es va manifestar fins i tot en casos tan emblemàtics com el d'Alberto Perales, exsecretari general del Govern Civil i peça clau en l'engranatge repressiu franquista, que es va retirar tranquil·lament en l'època de Pere Navarro, malgrat que durant la transició la seva dimissió havia estat reclamada insistentment per les forces democràtiques.

A la ciutat de Girona, no va ser fàcil vertebrar el moviment

antifranquista. Un dels motius dels diversos fracassos en l'articulació de les plataformes de l'oposició democràtica, o bé la seva escassa implantació, té a veure amb la poca base social amb capacitat, disposició o voluntat d'organitzar-se políticament. Ernest Lluch ho ha recordat no fa gaire. L'historiador Josep Clara s'ha referit a la feblesa de l'oposició a partir de la constatació de les mancances i els déficits que presentava l'aparell policíac espanyol establert a Girona a principis dels setanta.

Entre les raons d'aquesta dèbil resposta, caldria situar-hi en primer lloc la por a la repressió. En un altre pla, els efectes d'una misèria ideològica considerable, en què la influència del catolicisme més reaccionari continuava jugant un paper important. De fet, una de les característiques d'aquella societat era el paper preminent de l'església, sigui refor-

çant la passivitat envers l'ordre establert, sigui generant o emparant els primers signes de contestació. També caldria esmentar l'existència d'uns mitjans de difusió que majoritàriament compaginaven la fidelitat al règim amb una pseudoobertura consumista i alienant.

D'altra banda, l'especial configuració socioeconòmica de la ciutat i el seu entorn, els efectes derivats del seu paper com a capital *provincial* o la penúria cultural generalitzada no eren els components més adequats per activar una resposta transformadora. Finalment, el model dominant d'empresa, així com els aspectes desmotivadors d'una certa situació d'estabilitat econòmica, malgrat l'existència de nuclis de conflicte, tampoc no afavorien les possibilitats organitzatives ni les tendències reivindicatives de la població. En aquest context que hem esbossat, no serà una ca-

Caràcters de la transició

N.S.R.
La visió espanyola dominant concep l'anomenada transició com una experiència històrica fonamental, amb un punt d'arribada clar, definit i fins i tot definitiu. Un adveniment que, a més, apareix investit d'un cert caràcter fundacional i per tant amb molts components mítics, en tant que vol representar la instauració d'un nou paradigma estatal. En aquest sentit, el sociòleg Salvador Cardús ha afirmat que les memoritzacions a què darrerament assistim tenen més a veure amb la necessitat de confirmar aquesta identitat estatal, que ara es trobaria en crisi, que no pas amb la voluntat de procedir a una au-

toanàlisi desemascaradora. La transició, per a una visió catalana autocentrada, més aviat formaria part d'un procés que no s'ha tancat; o, per dir-ho en mots de l'historiador i polític Joaquim Ferrer, seria un punt de partida. Aquest caràcter fa que per a alguns autors la denominació *transició* sigui conceptualment qüestionable. Així, Josep Fontana comentava sorneguerament en una entrevista que aquest pas d'una a altra situació havia estat un viatge molt curt. «M'agradaria pensar —deia— que en això de la transició no hem fet més que començar i que encara ens resta molt camí per fer, malgrat els retrocessos possibles». Altres autors es

fixen en els sentits subjacents que hi ha en l'ús del mateix concepte de transició, en tant que producte ideològic generat des dels rengles dels qui van acabar hegemonitzant el procés. M. Costa-Pau considera que «la transició, enunciada així a seques, és una denominació espanyola encunyada des de la transició franquista per les seves forces desenrotllistes i els companys de viatge d'aquestes, que es proposaren la variació de l'estat franquista fins a l'actual monarquia parlamentària amb expressa voluntat d'evitar la menor ruptura política o, en altres mots —pel que fa a una perspectiva catalana—, amb exclusió expressa de la doble causa social i nacional».

sualitat que la dinamització del moviment obrer gironí vingui en bona part de determinats nuclis actius de la zona costanera. A partir de l'any 1976, a mesura que van emergint les organitzacions polítiques, hi ha una progressiva activació del moviment democràtic i s'assoleixen fites significatives quant al grau de mobilització ciutadana, per bé que això no implica un enquadrament directe i immediat en els diversos partits i plataformes.

La dialèctica transicional

Un dels aspectes que la historiografia ha destacat d'aquell període és la importància de la idea de procés per analitzar la transició política. És a dir que els avenços i els retrocessos que van existir, van ser el resultat de la interacció entre els grups de poder i els de l'oposició, més que no pas de la simple aplicació mecànica i unidireccional d'una estratègia o un projecte. Per exemple, l'historiador Pere Ysàs, atribueix el fracàs del govern espanyol presidit per Carlos Arias a la seva composició i a les seves contradiccions certament, però sobretot en destaca la incapacitat per donar resposta a un context social plagat de tensions i conflictes. Va ser precisament a causa d'aquests factors de pressió que Adolfo Suárez, el seu substitut, es va veure obligat a haver d'accelerar i ampliar els seus projectes de reforma per intentar desactivar el potencial mobilitzador de l'oposició.

En un sentit similar, l'Ajuntament de Girona va haver d'anar modificant molts dels seus acords a causa de l'empenta ciutadana. Aquestes rectificacions van afectar sobretot temes lingüístics i culturals, l'ús del català en els plens, l'aprovació d'ajuts i suports a la llengua, l'oficialització del topònim Girona..., i polítics, com la reclamació de l'Estatut. En poc temps, l'acció popular va aconseguir desbordar les previsions i els desitjos oficials. També es pot constatar com la victòria en les primeres eleccions espanyoles de les forces que venien de l'antifranquisme, va fer canviar l'actitud del món oficial cap al moviment democràtic. Així, l'Ajuntament d'Ignasi de Ribot va haver d'acceptar la creació d'una Comissió Política Municipal formada per representants de l'oposició per fer un seguiment dels acords i de tot allò relatiu a la gestió de l'Ajuntament. El governador civil Armando Murga va dimitir i es va reintegrar a l'exèrcit espanyol, mentre que la Diputació demanava eleccions municipals immediates per adequar les entitats de l'administració local a les noves estructures polítiques. Fins i tot, l'Onze de Setembre d'aquell any va comptar amb el suport institucional, i des de *Los Sitios*, el diari del Moviment que s'havia mostrat especialment bel·ligerant, es convocava el poble de Girona a manifestar-se per «una democràcia completa i el recobriment íntegre de les nostres llibertats nacionals», segons recollia el manifest de la convocatòria. Aquesta dinàmica de canvis i rectificacions, que expressen una mena de pols entre les forces en pugna, és important destacar-la per combatre certes visions fatalistes que vénen a dir que si l'oposició antifranquista no hagués fet res s'hauria arribat al mateix lloc. O algunes òptiques

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA

de base conspiradora, segons les quals tot hauria estat el resultat d'un pla preconcebut, sense que l'acció popular hi tingués res a veure. És una mica el mateix que passa amb els enfocaments dits funcionalistes, que al supeditar el sistema de govern d'una determinada societat a les característiques del seu substrat estructural cauen sovint en un mecanisme esterilitzador que nega el paper transformador dels agents socials i polítics. Així, hi ha autors que presenten la transició a la democràcia com la mera resultant dels Plans d'Estabilització, com el corol·lari dels canvis socioeconòmics dels anys seixanta. La mort recent de Joan Sardà, un personatge complex que fou un dels principals inspiradors de la política econòmica del tecnocràtic franquista, ha reobert aquesta mena d'interpretacions que parteixen d'una identificació massa fàcil i lineal entre creixement econòmic i democràcia. En aquest sentit, autors com D.H. Rustow consideren que no és possible provar que existeixi una relació de causalitat entre la instauració de la democràcia i una situació d'alt desenvolupament econòmic i de modernització social, alhora que destaquen la importància dels factors polítics en els processos de transició.

La transició en els mitjans

La majoria d'aproximacions mediàtiques a l'anomenada transició que s'han realitzat en els darrers mesos, han estat fetes des d'una perspectiva espanyola, molt centrades en personalitats de la vida política madrilenya i amb la tendència d'atribuir la importància del procés de canvi a la figura de Juan Carlos I i el seu entorn. L'actuació del moviment opositor en tota la seva àmplia ideològica i extensió territorial, el vessant mobilitzador de les seves propostes i la dinàmica sociopolítica que es vivia en el carrer, han estat convertits en petites pinzellades per puntejar i donar color a un determinat tipus de discurs, i s'ha tendit a obviar que tots aquests components van resultar altament significatius i fortament condicionants de tota l'evolució del procés. Aquestes visions a què ens referim, tot i la seva aparent voluntat documental exhaustiva, han tendit a silenciar el fet que Catalunya, especialment l'entorn barceloní, i sobretot Euskadi, van ser les principals avantguardes antifranquistes i els llocs on hi va haver el grau més alt de resistència, per bé que tampoc no s'ha de caure en una mitificació del seu abast. Però malgrat aquest paper protagonista, les veus catalanes compromeses han estat excepcionals en la lectura que d'aquells esdeveniments han fet els mitjans de difusió espanyols.

Els mitjans de difusió catalans, sobretot ràdio i televisió, a diferència dels mitjans espanyols, s'han centrat més en els anys anteriors a la fi del franquisme, però amb un tractament de la informació antitètica a la línia rigorosa que, per exemple, va caracteritzar els treballs d'investigació al voltant de les figures d'Andreu Nin i Miquel Carrasco i Formiguera. Així, d'una banda s'ha tendit a emfasitzar el paper resistencial al franquisme d'un determinat sector social i polític, i dels seus mètodes i àmbits d'oposició. I, d'altra banda, la manera de presentar els fets ha propiciat una mena de nostàlgia pels anys passats que afavoria la subjectivització d'allò que es pretenia mostrar, ho descontextualitzava i acabava donant-li un cert to frívol. En cap cas, però, s'ha intentat oferir una interpretació alternativa a la visió espanyola dominant.

Narcís-Jordi Aragó. (Girona, 1932). És llicenciat en Dret i diplomad en Periodisme.

Va ser cap de redacció de *Vida catòlica* i director de *Presència* (1969-79). Ha estat membre de la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat, director del Centre de Documentació de la Cambra de Comerç, president de l'Associació de la Premsa de Girona, vicedegà del Col·legi de Periodistes de Catalunya i president de la demarcació de Girona.

«Des de Presència, tendíem a magnificar l'oposició democràtica»

NARCÍS SELLES RIGAT

—Els teus orígens ideològics i el teu compromís cristià, entre altres coses, et devia portar a participar en la redacció de *Vida Catòlica*, una col·laboració que marca els teus inicis en el món de les publicacions periòdiques.

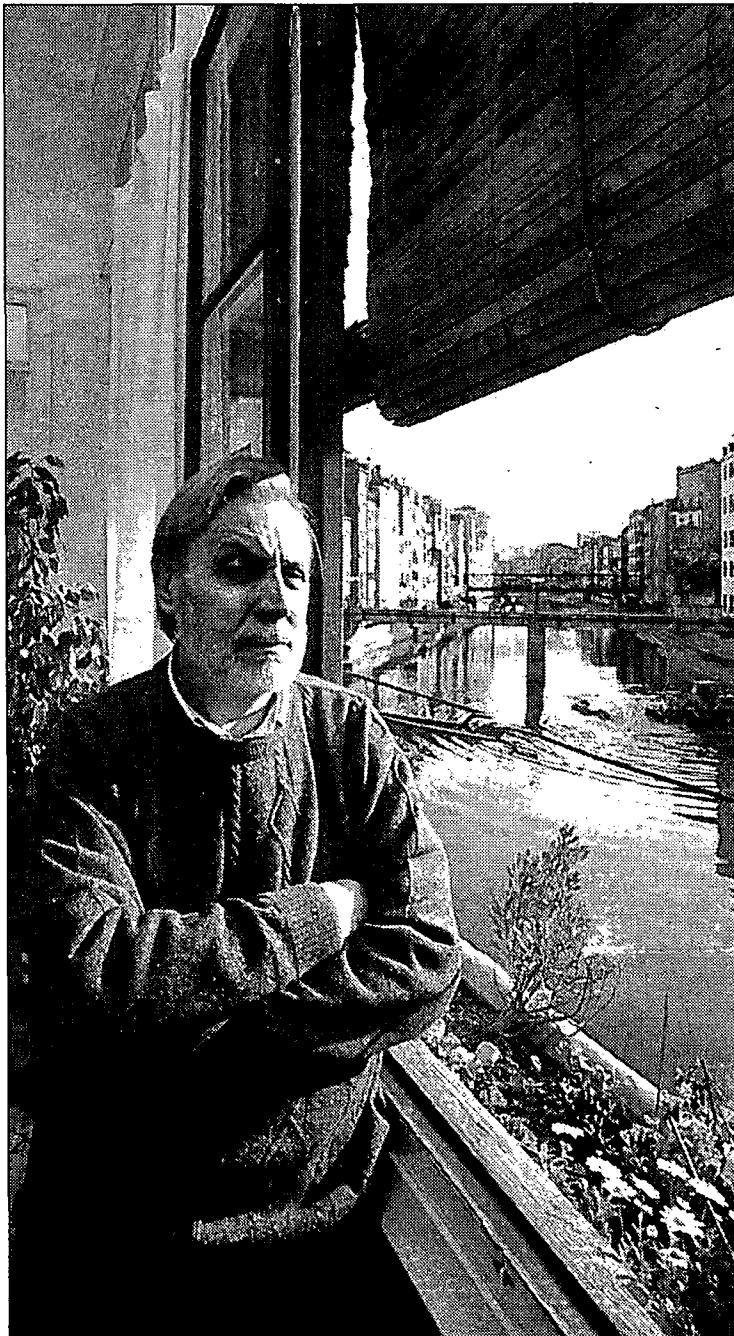
—«Sí, jo i tota una colla de gent, entre els quals hi havia Francesc Ferrer, Joan Ribas, Pere Madrenys i Jordi Dalmau procedíem de *Vida Catòlica*, una revista mensual que tractava temes gironins d'actualitat que el diari local no tocava. Bé, el cas és que aquest petit equip vam accedir a *Presència*, vam mantenir les vinculacions amb l'església i vam viure amb intensitat el Concili Vaticà com a esperança de renovació de l'església. En aquest context, la nostra oposició al règim es manifestava d'una manera absolutament inexperta, ningú de nosaltres militava en cap organització política, simplement érem ciutadans demòcrates i catalanistes, i per tant oposats a la dictadura, preocupats pel moment que ens havia tocat de viure. La nostra actitud lligava amb la situació d'una part de l'església, la que era més oberta i sintonitzava millor amb l'esperit del concili, i amb personatges com Modest Prats.»

—A part de participar a *Presència* i *Vida Catòlica*, vas ocupar durant deu anys les corresponalsies de *Tele-Exprés* i la *Hoja del Lunès*. Com era aquesta feina en la Girona d'aquells anys?

—«La meua corresponalia al *Tele-Exprés*, si la miro ara, la veig una mica com una mena de militància política, era la meua arma per explicar coses de Girona, especialment tot allò que era la cara visible de la dictadura, però incidint sobretot en els aspectes negatius. Aquells articles responien a una voluntat clara de lluita política. Tot i que nosaltres ho presentàvem com una cosa professional, era una informació molt parcial, intencionada. Algunes vegades m'he plantejat si aquell tractament era el bo, si periodísticament era prou honest.»

—Home, suposo que no es pot fer abstracció del context en què escrivíeu les vostres cròniques. Per cert, quin era el grau de control que exercia el règim des de les instàncies oficials del medi?

—«Els periodistes ens aplegàvem en l'Associació de la Premsa (AP), però no tots els treballadors de la premsa en podien formar part, ja que només admestia en el seu si els qui tenien carnet, i el carnet derivava del títol i no es tenia títol si no s'havia passat per l'Escola Oficial. A part d'aquesta via, hi havia algun altre sistema més o menys irregular per accedir al carnet. A Girona, l'AP, a diferència de la majoria de les altres de l'Estat espanyol, no estava en mans de ningú del Movimiento. El president s'elegia per assemblea entre els membres de l'AP, però la presència de Manuel Bonmatí, una figura carismàtica i admesa per tothom, va fer que mai no aconseguissin desbarcar-lo, tot i els intents que hi van haver en aquest sentit. El governador Victorino Anguera va

Narcís-Jordi Aragó, autor de quinze llibres, actualment dirigeix la *Revista de Girona* i és vicepresident del Consell Editorial de El Punt. Foto: LLUÍS ROMERO.

ser un dels que més hi va insistir. Però Bonmatí va ser-ne president fins que va morir, i va aconseguir aturar el desig de les autoritats franquistes de tenir un dels seus homes encapçalant l'Associació a Girona. Bonmatí era mal vist pel règim perquè era l'amo i el fundador de *Presència*, però entre els periodistes era molt apreciat.»

—Entre els periodistes demòcrates de Girona, es buscava una certa unitat de criteris a l'hora de tractar els temes?

—«Mai no vam fer reunions per decidir com enfocar un fet, però a la pràctica, d'una manera espontània, coincidíem sovint. A Barcelona, sí que hi havia un col·lectiu de periodistes amb una estratègia conjunta. A Girona, anàvem força d'acord sense necessitat de planificar res. Ara, a partir d'un determinat moment, sí que es va definir una línia comuna entre els qui vam fer el *Girona grisa i negra*. La idea era posar en un llibre allò que havíem anat dient a *Presència* fins que ens la van tancar, i una part del que individualment havíem anat fent en articles i reportatges a la premsa.»

—*Presència*, de la qual vas ser director una bona colla d'anys, va ser un dels instruments de la resistència antifranquista. Quina valoració en fas?

—«A mi em van encolorar, i benvinguda sigui i estic molt orgullós que m'hagués tocat a mi, la direcció d'una revista, *Presència*, que aviat es va convertir en quelcom més que una revista. Era una mena de plataforma política de suplència, en la qual s'hi anaven reunint gent de tots els partits i ideologies, i on, amb bastant de llibertat, la llibertat que permetia la situació de cada moment és clar, podien explicar el que volien. Un lloc en què no es tancava la porta massa mai a ningú, a no ser en un cas molt estrany o molt extrem, i tampoc no es feia partidisme. De manera que era una mena d'àgora en la qual tothom venia a fer el seu discurs i sortia publicat.»

—La relació entre *Presència* i els moviments socioculturals i polítics gironins, quina era? Perquè moltes vegades dona la sensació que hi ha un cert decalatge entre la feblesa de la realitat organitzativa de la societat gironina i

les propostes que recull i impulsa la revista.

—«Sí, en efecte. La traducció periodística que fèiem del moviment reivindicatiu en general, i de l'oposició democràtica en particular, tendia a la seva magnificació. Però en aquella època tot anava així, la guerra de resistència era una guerra de guerrilles, en el sentit que era molt poca la gent que es movia. I nosaltres fèiem un tipus de periodisme que intentava fer creure que la cosa era molt més grossa i més important del que era realment.»

—Al llarg d'aquests anys, *Presència* experimenta canvis de tot ordre. La línia de la revista i els plantejaments generals no són els mateixos abans i després del tancament, i a partir de la represa també hi ha modificacions significatives, fins i tot esclaten un seguit de contradiccions ideològiques entre els membres del Consell de redacció, fruit en bona part dels canvis que experimentava la realitat política del país.

—«Sí, en la primera etapa, que en podríem dir ingènua, fèiem una revista sense saber massa el que havia de ser, comencem tocant temes locals i de mica en mica es va convertint en una plataforma supragironina. En la publicació, hi cobiraven temes generals amb temes d'aquí, i té un caràcter molt ideologitzat, però bé que sense cap mena de concreció política, perquè en aquells moments això no era possible. Aquesta etapa arriba fins al tancament. Mentre dura el tancament anem madurant. Elaborem un projecte més coherent i amb molta més gent. Pensem que si hem de tornar a sortir cal que ens professionalitzem, s'hi incorporen periodistes de Barcelona, que connecten amb nosaltres per intentar tirar endavant una revista diferent de les que es feien llavors. Es tractava de fer un tipus de periodisme més agressiu, més denunciador de la realitat. A partir de la represa de l'any 1974, la publicació es presenta com «un setmanari català fet a Girona», per apuntar que la revista tot i que serà sempre més gironina que d'un altre lloc està oberta a tot l'àmbit català. En aquest temps, *Presència* és més una revista de denúncia social que política, es parla críticament de la situació als barris, dels problemes dels immigrants, de les reivindicacions del món del treball... Aquesta orientació va evolucionant a mesura que es va obrint la situació política i ja es poden començar a entreveure algunes coses, l'existència d'uns partits, les opcions d'uns personatges... Així, hi ha una primera ronda d'entrevistes a polítics importants que surten tots a primera pàgina, això forma part d'una estratègia de *Presència*, que vol ser oberta a tothom i mantenir la pluralitat de les altres èpoques.»

—I paral·lelament dins de l'equip de *Presència* ja hi ha gent que es va significant políticament cap a un costat o cap un altre...

—«En efecte, i llavors hi comencen a haver les primeres lluites internes, que a vegades són motivades per la mateixa feina

«Diria que la revista es desinfla no tant per un problema ideològic, sinó més aviat per unes necessitats reals fruit d'una nova conjuntura»

que es fa dins la publicació, i altres vegades per actuacions que no tenen traducció directa en la revista. Per exemple, des que ens professionalitzem, creem la figura del gerent, que és l'encarregat de la feina d'administració. Jaume Curbet entra a Presència per ocupar-se d'aquesta tasca. Però resulta que en Curbet era l'home de Josep Pallach a Girona, i és clar això, que no s'explicava, acabava tenint unes repercussions damunt la revista. El mateix consell de redacció, estava format per gent molt diversa políticament, hi havia entre altres Enric Marquès, Just Casero, Jaume Curbet, Miquel Fañanàs, Modest Prats, Joan Vidal i Gayolà... I hi va començar a haver una certa divergència sobre la manera de tractar els temes, i sobretot una pugna molt directa entre els membres de CSC i els del Reagrupament, que es barallaven per un espai polític semblant. Aquest conflicte es va manifestar arran de la mort d'en Pallach, el número el va fer lògicament en Curbet perquè era la persona que el coneixia més, i llavors els altres s'ho van prendre malament i van arribar a publicar una rèplica en un número posterior.»

—Aquest tipus de tensions són similars a les que van erosionant l'Assemblea de Catalunya, ja que sota el paraigües de la unitat hi ha una diversitat d'alternatives, i cada opció vol hegemonitzar el procés de sortida del franquisme.

—«I això fa que la revista vagi deixant de ser la plataforma oberta a totes les col·laboracions, ja que tothom intenta que l'estratègia política del seu partit sigui la que acabi predominant. A causa d'aquesta situació; Just Casero, Rafael i Quim Nadal, Pius Pujades, Lluís Bassets, Jaume Fàbrega, Enric Marquès i Jaume Guillaumet es reuneixen a Fortià, i fan un manifest crític sobre el funcionament de la revista. Aquesta situació va acabar amb la marxa d'en Just i el distanciament progressiu de la gent que es movia en la seva òrbita. En Just va tornar al cap d'un temps, però ja va ser per presentar-nos el projecte del Punt Diari. Al meu entendre, aquest distanciament de què parlava obeeix fonamentalment a dos factors. D'una banda al fet que en aquells moments, d'afirmació dels partits, totes les organitzacions polítiques volien tenir revistes d'acord amb els seus interessos més immediats. I d'altra banda, per a molts dels col·laboradors, que no eren periodistes d'ofici, el treball a la premsa havia estat un exercici de suplència davant la manca d'altres vies d'intervenció. El periodisme els interessava en tant que els servia d'eina per fer política, primer política en general, i després política partidista. En la mesura que es va normalitzant la situació, la gent es va col·locant i va assumint responsabilitats polítiques directes.

La diferència entre ells i jo, és que a mi no m'interessava anar a cap partit, sinó que volia continuar fent periodisme. En síntesi, jo diria que la revista es desinfla no tant per un problema ideològic, sinó més aviat per unes necessitats reals fruit d'una nova conjuntura.»

—A partir de quin moment hi ha aquest punt d'inflexió?

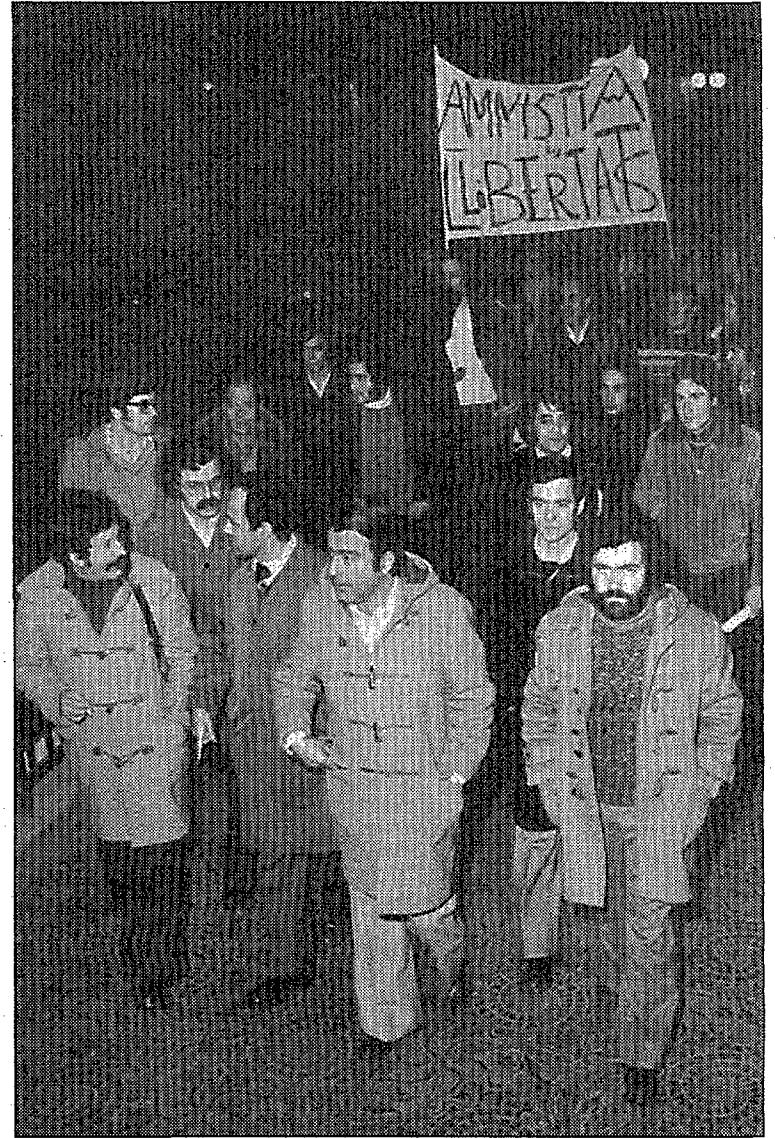
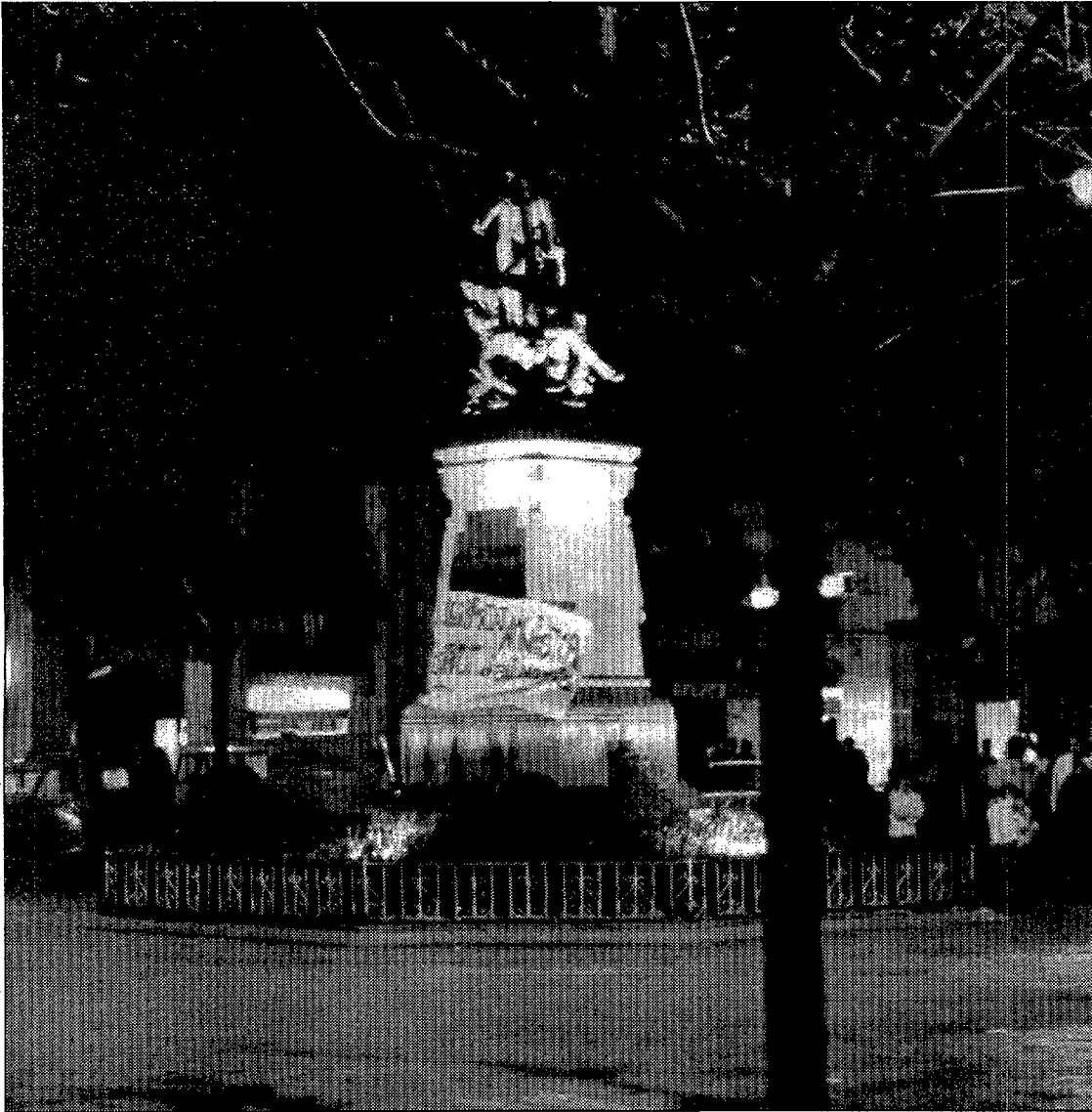
—«Crec que Presència s'esgota amb les entrevistes a Josep Terradelles, que publiquem abans que ningú. La primera d'aquestes entrevistes va ser feta per Alfons Quintà, i encara no s'hi arriba a dir que és el President de la Generalitat. La segona, la hi vaig fer jo i ja com a president. Després d'això, la revista decau i simultàniament van apareixent moltes altres publicacions. Els diaris ja diuen tot el que abans no podien dir, i el lector va deixant de tenir la necessitat d'una revista com Presència. El que nosaltres podem dir, ara ja ho diu tothom. A més, a mesura que van apareixent nous mitjans i es van normalitzant els que ja hi ha, no hi ha possibilitats de mantenir el preu que pagàvem als col·laboradors, que era pràcticament res. La gent que escrivia a Presència ja té altres llocs on publicar i pràcticament ens quedem sense gent. Davant d'aquesta situació de canvi, la solució realista és limitar l'aparició de la revista a una vegada al mes, demuntar l'estructura de redacció que s'havia mig creat i retornar a la fórmula voluntarista. La manera de funcionar es va mantenir fins que vam connectar amb el Punt Diari, i Presència es va convertir en un suplement del periòdic. Aquesta, però, és una altra etapa, i ja no hi vaig ser.»

—Quines eren les relacions de Presència amb el món oficial durant la transició?

—«Els principals conflictes van ser en l'etapa anterior, amb V. Anguera, que era el governador civil de Girona quan ens van tancar la revista i ho continuava essent quan va tornar a sortir. Però, a partir d'aquell moment, no hi vam tornar a tenir cap problema, només petites coses amb Informació i Turisme. Quant a l'AJuntament va ser una mica més dur perquè es va perllongar més temps, van estar actuant fins a l'últim moment. Durant aquest període, vam explicar molt clarament tot el que anava passant, especialment les intervencions de Joan Paredes. En tot allò relatiu al «no al català» i al nom de Girona, vam fer-los una crítica contundent, però la seva actitud ja era diferent que els anteriors equips de govern. Quan convocaven una roda de premsa sempre hi anàvem i ens tractaven amb correcció i normalitat. Recordo que l'alcalde Ribot estava molt disgustat del tractament que rebia des de Presència. Era advocat com jo, ens havíem tractat bastant. No acabava de pair que se'ls hi anés acabant la tranquil·litat.»

«L'alcalde Ribot estava molt disgustat del tractament que rebia des de Presència. No acabava de pair que se'ls hi anés acabant la tranquil·litat.»

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (II)

Una pancarta de Llibertat, amnistia, estatut d'autonomia a la plaça de Sant Agustí, i alguns dels protagonistes de la transició a Girona, en una manifestació. Foto: S. MARTÍ.

En aquest segon capítol sobre determinats aspectes de la transició a Girona es tracta de l'acció de control i repressió del Govern Civil cap a les forces antifranquistes. En el capítol següent, s'analitzarà la lluita de l'oposició política i la seva plataforma unitària, l'Assemblea Democràtica de Girona. I a continuació, el moviment obrer, el paper de l'església i la resistència cultural. Cada article es complementa amb una entrevista a un protagonista d'aquell moment històric.

Control i repressió

Els papers del Govern Civil sobre l'oposició democràtica

NARCÍS SELLES RIGAT
■ Girona.— Una primera aproximació als Arxius del Govern Civil (GC) dels anys de l'anomenada transició permet constatar que el que va generar un major desplegament d'efectius policials i un seguiment més estricte per part dels cossos de seguretat espanyols establerts a Girona, van ser les vagues de la construcció i les marxes de la llibertat, a banda de la campanya del primer plebiscit i les diferents consultes electorals. En canvi, una de les coses que sobta més és l'escassíssima documentació referida als partits polítics, i especialment a l'Assemblea Democràtica de Girona (ADG), que va impulsar la majoria de mobilitzacions ciutadanes durant els anys 1976 i part del 1977. No hi cap cap informe aprofundit ni de la seva constitució a Salt, ni de les seves reunions, ni una relació dels seus llocs de trobada... Les hipòtesis que sobre això es podrien formular són diverses i no ens hi estendrem. En tot cas, el que cal tenir present és que no hi havia un únic servei estatal d'informació, i que el que avui es pot consultar correspon únicament a la part del GC transferida a la Generalitat.

L'informe més complet dels anys de la transició que hem localitzat en els arxius provinents del GC és de l'agost del 76. Un d'anterior, molt menys ambiciós en els seus plantejaments, datat el 28 d'abril de 1976, després de constatar «el escaso eco» de l'«Estatuto de Asociaciones Políticas», se

centra en les diferents organitzacions que operen a Girona i en alguns dels seus dirigents, però conté notables llacunes. Cal destacar que alguns dels seus continguts estan copiats literalment de la revista Presència. O bé, a l'hora de parlar del PSUC, del qual hi ha molt poca informació i a més endarrerida, es refereix al seu principal dirigent citant textualment la revista, «Según un escrito de la revista Presencia, el responsable en Gerona de este Partido, Sergio Pasarín Rúa, del que no existe constancia en los archivos de la Comisaría de Gerona ni en los de la Dirección General de Seguridad, y al que se le ha sometido a observación».

Aquest informe d'agost té el seu origen en el requeriment que la Direcció General de Política Interior de Madrid va fer als governadors civils de tot l'Estat espanyol perquè presentessin un estudi exhaustiu sobre la situació sociopolítica que es vivia en la zona territorial que estava sota la seva jurisdicció. En concret, se'ls demanava quines eren les reaccions de la població en general i dels diversos grups i sectors socials en particular cap a les últimes actuacions del govern Suárez; una relació de les diferents organitzacions polítiques, atenent a la seva implantació, activitat i estratègies; i un llistat de les persones domiciliades o vinculades

a les comarques de Girona que al llarg dels darrers mesos haguessin intervingut públicament d'una forma més activa. A més, se'ls sol·licitava una previsió de la situació per als mesos següents.

Cap a la «Ley de Reforma»

En aquells moments, hi havia en perspectiva el referèndum de la Ley de Reforma i al govern espanyol li interessava saber, abans matx, quines eren les possibilitats per a la seva aprovació plebiscitària, perquè quan des del poder es decideix convocar una consulta d'aquest tipus acostuma a ser per guanyar-la. A Girona, aquest document de valoració i anàlisi de la situació, el van ela-

Una relació de noms

■ Un dels aspectes centrals dels informes policials era la caracterització de les organitzacions i les persones que s'havien destacat en la seva acció pública. En un d'aquests informes de l'any 1976, hi ha una relació dels que en els darrers mesos havien actuat «més intensament», sigui a favor del canvi democràtic, sigui a favor del manteniment o la reforma del règim franquista. Entre els primers, hi ha Ramon Trias Fargas (EDC), Josep Pallach (PSC-R), Jordi Pujol (CDC) i Josep Badia (Partit Carlí). De les comarques nord-orientals, s'hi inclou els noms de Joan Paredes (PSC-R), agent comercial; Francesc Xavier Rocha (PSC-R), notari; Jaume Rocabert (PSC-R i PSAN), delineant; Manuel Marín (PSC-R), administratiu; Joan Vidal (CDC), perit mercantil; Pere Ribas (EDC), advocat; Ramon Vilosa (EDC), industrial; Eduard Puig (Assemblea de l'Alt Empordà), perit agrícola; Victor Ferreres

(Assemblea de l'Alt Empordà), enginyer industrial; Josep Quintanas (CDC) [sic; en realitat era del PSUC], professor; Francesc Gil (CCOO), paleta; Josep Lafuente (CCOO), paleta; Carles Causa (PSUC), comerç; Manuel Ruiz (PSUC), representant comercial; Francesc Frutos (PSUC i CCOO), obrer industrial i venedor de llibres; Miquel Agúndez (PSUC i CCOO), paleta; Miquel Josep Antequera (PSUC i CCOO), paleta; Josep-Jordi Caupena (PSAN i CCOO), agent comercial; Jordi Creixans (AC i CCOO), comptable. En un bloc de partits diferent se situen Joan Botanch i Pere Coll (UDE-UC), advocats. I entre els representants del continuisme, hi ha els noms de Carlos Vecino (UPE), director de Fibracolor; Manuel López (UPE), del sindicat vertical; Ricardo Molinet (Fuerza Nueva), empresari; Alberto Francés (ANEPA), empresari agrícola; Fernando Gallego (FET y de las JONS), comerciant i delegat comarcal del sindicat vertical.

borar diversos responsables dels diferents aparats de l'estat que hi estaven destacats, sota la supervisió del governador civil Armando Murga Carazo.

L'informe en qüestió tenia, en certs aspectes, un grau de realisme més elevat que algunes apreciacions que es feien des de l'oposició democràtica, sobretot a l'hora de prendre en consideració la possible actitud del que anomenaven el «grupo mayoritario no comprometido políticamente». Un amplísim sector social que en aquells moments tenia una actitud de distanciament, que en part era resultat de la desinformació, «numerosas fuentes basadas en datos estadísticos apuntan la idea de que en general el pueblo está mal informado y no le preocupa las noticias políticas» o «la población está poco versada en cuestiones políticas, dejándose influir por lo que hoy (sic) (oye) en comentarios públicos y de cuanto percibe a través de los medios de difusión».

Aquest estat de despolitització de la ciutadania, fruit tant de l'acció ideològica del règim i dels seus mètodes de control social, com dels efectes d'aburgament d'una societat de consum dominada pels mitjans, feia que els autors de l'informe consideressin perfectament viable l'opció reformista que impulsava el govern espanyol, reforçada pel nou tipus de discurs i d'imatge que Adolfo Suárez i Juan Carlos I havien anat introduint en les seves intervencions, «Aún cuando puede afirmarse que la mayoría de la población ignora la naturaleza y efectos de un Referendum, parece detectarse una creencia bastante generalizada de que si ello puede ser un instrumento para la consolidación de la monarquía como garante de la transición, sin traumas, a un Estado democrático, manteniendo los niveles de paz y orden que han venido disfrutándose, la participación en el mismo y su respuesta positiva habría de ser ampliamente mayoritaria».

D'altra banda, hi havia la seguretat que les classes socialment

■ ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (II)

hegemòniques donarien el seu suport a la iniciativa governamental, «*la burguesia catalana y el capitalismo financiero tiene poco que perder y mucho que ganar si el Status de tranquilidad política permanece, por lo que es fácil asegurar su participación monolítica*».

Ara bé, al costat d'aquesta situació social majoritària, que era qualificada com de «*evidente atonía*», començava a emergir una altra realitat no tan falaguera per als interessos del govern espanyol, «*ello, no obstante, y, bien sea por la actuación, cada vez más intensa, de los grupos políticos o por la incidencia de la prensa en la conformación de la opinión pública, se advierte un naciente interés por lo político, interés que, en ocasiones, es aprovechado por los expresados grupos para politizar toda clase de cuestiones de la vida local o provincial (...) de esta forma, van mentalizando a los ciudadanos a atender sus convocatorias, integrándolos insensiblemente en sus postulados políticos, esperando vayan madurando para su incorporación total*».

Davant la possibilitat, doncs, que aquesta conscienciació s'anés estenent i augmentés d'intensitat, es considerava «*que dicha consulta popular sería conveniente adelantarla todo lo posible para evitar las interferencias que para meses venideros cabe esperar, de los grupos políticos en estado de gestación*». Tres mesos després d'aquesta recomanació ja es va celebrar el referèndum, en una situació de desigualtat absoluta, en la qual el govern espanyol controlava tots els ressorts i dificultava les febles campanyes del moviment democràtic, sigui amb la retenció de militants que afixaven cartells o repartien propaganda, amb mul-

tes a determinades intervencions polítiques o impeding la celebració d'actes. A Girona, fins i tot el míting a la Devesa que havia preparat l'ADG per explicar la seva posició davant la consulta va ser prohibit. L'oposició hi va propugnar majoritàriament l'abstenció, per bé que alguns partits, com UDC i CDC es van negar a fer campanya, mentre que el PSC (Reagrupament) va prendre una actitud ambigua, amb la qual cosa es deixava la porta oberta a posicionaments favorables. El resultat a favor del sí va ser àmpliament majoritari.

Amb aquesta victòria, el govern Suárez es consolidava i prenia la iniciativa, i alhora forçava l'oposició a replantejar-se la seva estratègia, la idea de ruptura co-

mençava a ser substituïda per la de ruptura pactada. I l'acció de la majoria de forces democràtiques passava a centrar-se en l'exigència de la legalització de tots els partits i la celebració d'unes eleccions amb plenes garanties. Una comissió de l'oposició, formada per nou persones, va negociar les normes electorals, però no es van legalitzar ni els partits independentistes, ni els explícitament republicans, ni molts de l'esquerre revolucionària.

Durant els mesos propers i fins a la celebració de les primeres eleccions espanyoles, el juny del 77, hi va haver una enorme activitat dels partits. Només a la regió de Girona, es van fer al voltant de set-cents actes polítics, dels quals cap a un deu per cent

van ser prohibits. Aquesta embranzida va ser seguida al detall per la policia i la Guardia Civil, que feien informes de tot el que s'anava fent i dient. Uns quants centenars de multes i expedients foren una de les expressions de les limitacions que va haver de patir la campanya dels partits democràtics. Però malgrat tot, a Girona, a Catalunya i als Països Catalans considerats globalment, hi van triomfar les forces que venien de la resistència antifranquista i havien propugnat la ruptura, mentre que a l'Estat espanyol es va imposar una amalgama d'interessos sorgida de les entranyes del règim, que s'aixoplugava sota una UCD presidida per Adolfo Suárez i els sectors reformistes del franquisme.

La «oposición cualificada»

N.S.R.
■ A més de la relació de noms citada anteriorment, hi ha un altre apartat de l'informe en què s'esmenta una anomenada «oposición cualificada», que recull els noms dels qui «*por su actitud sistemática critican cuantas iniciativas lleve a cabo tanto el Gobierno como la Administración*». La majoria de noms que hi apareixen ja havien sortit en la relació anterior, és el cas de J. Creixans, F. Gil, J. Rocabert, M. Agúndez, J. Lafuente, M. Antequera, M. Ruiz, que són assenyalats com els «*promotores de toda la efervescencia que registra el sector obrero de la construcción*», M. Marín, J. Paredes i F.X. Rocha. Els noms nous que s'hi afegeixen són els de Francesc Ferrer (CDC), president de la Cambra de Comerç i Indústria de Girona, i Narcís-Jordi Aragó, director de Presència.

En un dels apartats, es fan valoracions curioses d'algunes de les persones que hi apareixen. Per exemple, de F.X. Rocha, que va ser multat arran d'una manifestació, es diu que «*cuando el guardia fue a llevarle la comunicación de esta denuncia, le dijo: Esto lo pagará Rita la Cantora*». Francesc

Ferrer és titllat d'*Izquierdista-rupturista i catalanista fanático*, i s'afirma que «*figura en todas las actividades promovidas por los sectores de oposición. Se destaca siempre que se toca el tema regionalista hasta el punto de que fue en el mitin de Esquerra Democrática de Catalunya celebrado en San Feliu de Guíxols el día 13 de los ctes. el único que escuchó en pie la lectura del mensaje de Josep Tarradellas, Presidente de la Generalitat en el exilio*».

Contra la política d'unitat

Una de les recomanacions que el Govern Civil de Girona va fer a Madrid fou que les converses entre el president del govern espanyol i l'oposició «*no debieran en ningún momento plantearse sobre la base de entablar diálogo con Organismos unitarios —tipo Consell de Forces Polítiques de Catalunya, Asamblea de Catalunya— sino con personas individualizadas representativas de la oposición*». Una tàctica que el poder constituït va saber aplicar amb habilitat, sobretot amb sectors de l'oposició moderada, per afeblir la cohesió del moviment democràtic i generar contradiccions internes.

Crisi i fragmentació del Movimiento a Girona

N.S.R.
■ En només quatre mesos, la situació que es viu a Girona dins el Movimiento varia substancialment. En l'informe policial del mes d'abril, no es fa cap valoració aprofundida de l'estat d'opinió dels seus membres, ni de la seva realitat interna, per bé que s'hi constata l'existència de diverses tendències que, al seu entendre, han de considerar-se integrades «*en la línea política que el Movimiento presupone*» i als «*principios fundamentales*».

Mentre que en l'informe d'agost, que fou redactat amb la participació d'un dels dirigents del Movimiento a Girona, davant l'evolució política del país i l'opció reformista del govern Suárez, s'hi recull «*una evidente preocupación ante las soluciones que puedan ofrecerse por el Gobierno al Movimiento en su característica de organización*». I alhora es fa referència a la dispersió dels seus membres i la disgregació organitzativa.

Així, hi havia els qui volien retornar a la font falangista, però ho feien «*sin excesiva repercusión ni coherencia*».

Uns altres, pocs, que s'havien acollit a la *Ley de Asociaciones* de l'any 1974, actuaven desorganitzadament, sense «*el más ligero tipo de coincidencia respecto de dicha adscripción*». Mentre que uns altres volien plegar, i manifestaven «*deseos de inmediata o futura inhibición política o de abandono de una línea de actuación para asegurar nuevos cauces vitales*».

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (II)

Francesc Ferrer Gironès (Girona, 1935). Professor mercantil. Des del 1962, ocupa la gerència del Patronat Benèfic Santa Creu de la Selva. Ha desplegat nombroses activitats socials, cíviques i culturals: membre fundador del Premi Prudenci Bertrana, primer president d'Òmnium Cultural al Gironès, president de la Cambra de Comerç i Indústria (1974-77). Senador des de 1977 fins al 1992. Actualment, és diputat per ERC al Parlament.

FRANCESC FERRER I GIRONÈS. Professor mercantil i polític

«La gent estava molt mediatitzada per la por al compromís»

NARCÍS SELLES RIGAT

■—Podríem començar parlant dels teus inicis en els moviments catalanistes i d'orientació catòlica, des de l'escoltisme fins a Catòlics Catalans (CC).

—«L'empremta de l'escoltisme és molt viva en la gent de la meua generació. El règim veia l'escoltisme com una llavor de catalanisme, la majoria de dirigents antifranquistes hi van passar. La meua vinculació amb Catòlics Catalans va començar el 58, quan un dia Jordi Pujol va venir a Girona i va contactar amb un grup de joves. Arran del seu empresonament, vam fer diverses accions de solidaritat. CC era una organització molt senzilla, poc més que una colla d'amics que estàvem en contacte amb tots els moviments que hi havia en aquells moments. Quan en Pujol surt de la presó, es comença a crear una certa infraestructura.»

—Un dels llocs des d'on vas tenir una major projecció pública va ser la Cambra de Comerç i Indústria de Girona (CCIG). Com i a partir de qui t'hi vas incorporar?

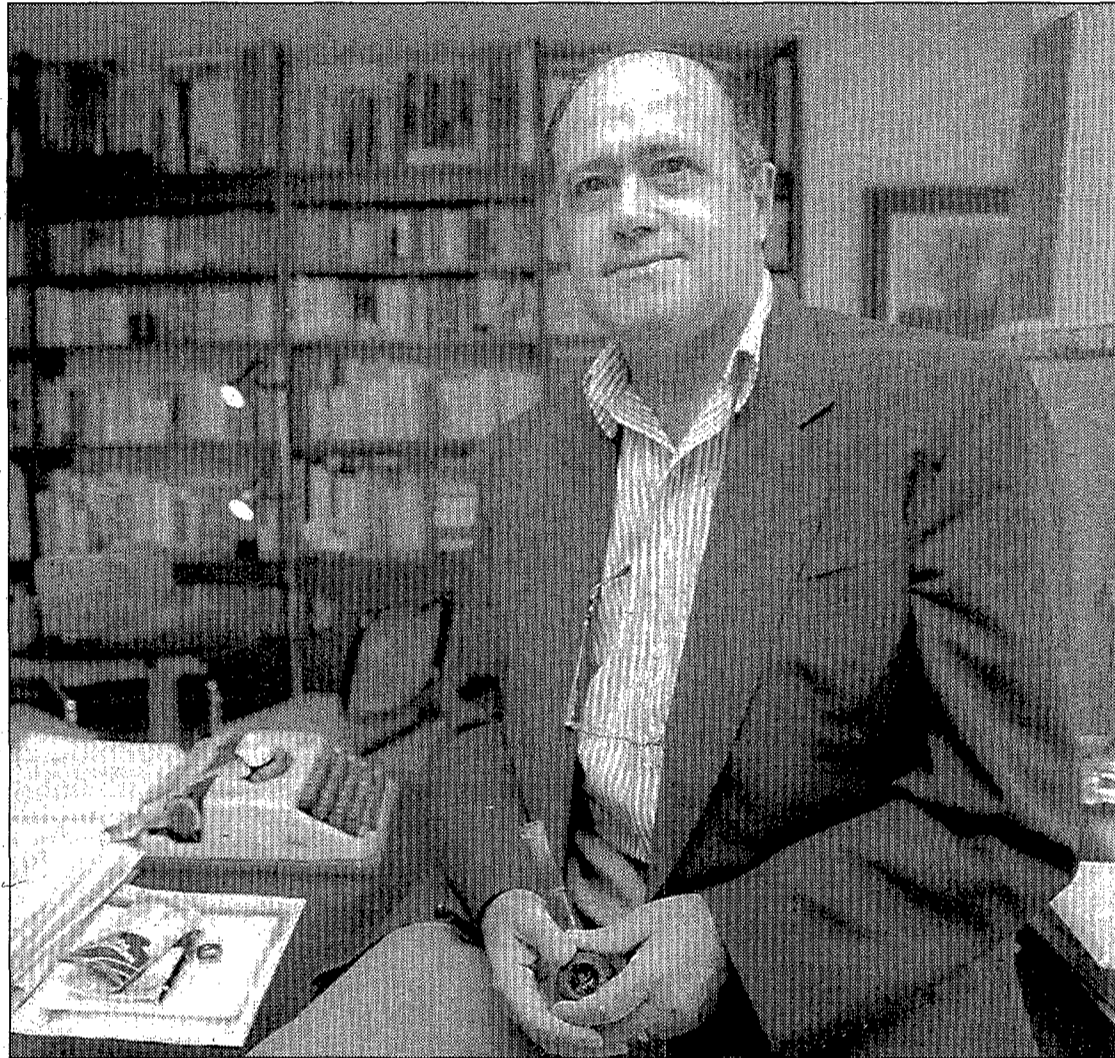
—«En les activitats cíviques i culturals a què jo havia anat participant (Llibreria les Voltes, Cercle Artístic, Òmnium Cultural...) hi col·laboraven sectors liberals. En Manuel Sarasa Canteny, que era president de la CCIG, seria un representant d'aquests grups. Quan les tropes franquistes van entrar a Girona van tancar-lo a la presó. Després va muntar una empresa i va arribar a ser president de la Cambra. Jo vaig entrar-hi a partir d'ell. Quan va haver de plegar es va preocupar que dins la Cambra hi hagués gent compromesa amb el país, jo hi vaig contactar perquè era de la Junta del Col·legi de Professors Mercantils i, habitualment, feiem informes per a la CCIG.»

Els tres punts de l'Assemblea

—Un dels posicionaments amb més valor simbòlic de la Cambra va ser la seva sol·licitud d'un Estatut d'Autonomia per a Catalunya, quan des dels sectors oficials encara es propugnava allò del Règim Especial. En canvi, la petició d'amnistia i llibertats democràtiques que va fer Lluís Pla, no es va aprovar arran de les intervencions de Joaquim Hugas, Martíà Pau i Albert de Quintana. Quina valoració en fas?

—«Efectivament, la Cambra va ser la primera corporació pública que va demanar l'Estatut. Aquesta reclamació s'argumentava des d'un vessant tècnic, es deia que ens havia de portar més eficàcia a l'hora d'administrar, de recaptar els tributs, d'invertir i d'avançar en infraestructures. El meu discurs d'aquell any 76 en la Fira de Mostres, va anar en aquesta direcció i, a causa de les meves paraules, Armando Murga, que havia d'intervenir a continuació, va suspendre el seu parlament. Només va dir «Se levanta la sesión!», i, visiblement ofès, va llençar el micro.

D'altra banda, cal tenir present que a finals del franquisme el

Ferrer ha publicat nombrosos articles i llibres, sobretot al voltant de temes econòmics i lingüístics. Foto: L. RÓMERO.

L'experiència de l'Assemblea a Girona

N.S.R.

■—A finals del 75 es comença a organitzar l'Assemblea de Catalunya a Girona. Quina és la teua visió d'aquell procés?

—«Un dia ens vam trobar amb el representant del PSUC, Sergi Passarin, i vam decidir organitzar l'Assemblea. Així, després de convocar la resta de forces polítiques, cap a trenta persones es van reunir a casa meua per tirar-la endavant.»

—Quin paper creus que va jugar l'ADG.

—«L'ADG i l'AC, quan eren uns instruments útils, preocupaven a les autoritats del moment.

règim va decretar canvis significatius en la composició de les Cambres. El govern espanyol va anul·lar el 50% dels representants més antics de totes les Cambres, en va fer fora vint i en va fer entrar vint de nous que venien directament de sindicats. I aquesta gent arriba a fer reunions per fer-me fora. El franquisme estava molest amb les Cambres perquè van esdevenir un lloc d'oposició a la seva política econòmica, una oposició al règim basada en elements diguem-ne objectius.»

—Però, de fet, una de les funcions de la Cambra, reconeguda legalment, era precisament aquesta, no? Assessorar el govern espanyol en els temes d'ordre econòmic, i per tant la crítica també s'hi havia d'incloure.

—«En efecte, la Cambra expressava la seva opinió sobre els aspectes d'ordre econòmic, tant si anaven bé, com si no funcio-

naven... Però, a més, a Girona, la Cambra de Comerç va ser un punt de referència polític i cultural, arriba un moment que totes les conferències econòmiques que es fan a la ciutat les organitza la Cambra. Vam fer venir molts dirigents polítics de l'oposició democràtica, dins el que anomenàvem les terceres vies. La meua intenció des de la presidència de l'entitat era procurar que la Cambra s'anés involucrant en totes les reivindicacions ciutadanes. Això també em va portar algun problema, ja que a part d'estar pressionat per aquell sector vinculat al Sindicat vertical, el grup de la Torras Hostench va intentar fer-me fora, perquè em vaig adherir a la campanya en favor del riu Ter.»

—Com creus que et veien els representants del món empresarial que hi havia en la Cambra?

—«Jo, per a ells, era molt avan-

çat políticament, i a Jordi Pujol també li trobaven. El que, posteriorment, m'ha sorprès és que molts dels que trobaven que Pujol era un avançat, ara ja no li troben. Aquella gent tenia un concepte segurament religiós de la vida, un sentit econòmic per als seus interessos, però políticament no s'havien autodeterminat perquè no en tenien cap necessitat. Hem de tenir en compte que l'empresari, en general, és una persona que va pel seu negoci, i considera que tot allò que s'allunya d'aquest objectiu són collonades. Però, malgrat això, la junta es va enfrontar a V. Anguera, que s'oposava al meu nomenament com a president.»

—I entre els representants de la Cambra, es feien gaires valoracions polítiques de la situació del país?

—«No, però per entendre-ho correctament ens hem de situar

en les coordenades d'aquell moment, i en el tardofranquisme la gent tenia una por exacerbada. En aquells moments, a part de Joan Paredes, des de l'Ajuntament, i jo, des de la Cambra, pràcticament ningú més no feia una política pública i oberta d'oposició.»

—Vosaltres treballàveu des d'un vessant més institucional, però no creus que sí que hi havia altres persones i col·lectius que es movien activament en altres àmbits i sectors socials?

—«Sí, però eren absolutament marginals, tenien molt poca repercussió. A la pràctica, el PSUC no existia, no tenia presència política. El primer paper de CCOO devia sortir cap al 69 i la seva implantació se centrava molt a Blanes. I, quant a partits, hi havia els de Bandera Roja que, en un primer moment, són els que fan més feina... Ara bé, és possible que no em fixi prou en els qui treballaven en altres sectors.»

—I, políticament, quan t'integres a CDC? Com us plantegeu el procés d'articulació i expansió del partit a Girona?

—«Quan es va fundar CDC, ja hi vaig participar. I, a partir d'aquí, un grup de gent, entre els quals hi havia Lluís Pla, Joan Vidal i Gayolà, Joan Saqués i Pere Madrenys, comencem a reunir-nos i a treballar políticament. En aquells moments, CDC encara no tenia estructura de partit. Al cap de dos anys, la nostra tasca va començar a materialitzar-se. Vam començar a fer carnets, després vam anar a un pis de la Rambla, vam agafar Xavier Soy, que no tenia feina, i el vam posar d'escrivent. Més tard es van incorporar Carles Batlle, Ricard Masó, Josep Capdeferro i altres. De totes maneres, la militància estava molt mediatitzada per la por al compromís.»

—I a mesura que es va organitzant Convergència no intentes articular, paral·lelament, una tendència afí dins la Cambra de Comerç?

—«No, perquè jo considerava que CDC no podia anar amb la gent que hi havia dins la Cambra, només ho vaig proposar a Lluís Pla, que era l'única persona amb qui coincidí, sobretot per motius catalanistes. Recordo que algun empresari em va dir per entrar, i jo li vaig contestar si s'ho havia pensat bé, perquè nosaltres ens reclamàvem de la socialdemocràcia. Va ser després que, amb l'ensorrament de la UCD, Convergència va agafar les restes d'aquell partit i va bastir una organització més gran, però ja amb uns plantejaments diferents dels inicials.»

—Quina era l'adscripció social dels militants de CDC en aquests anys de la transició?

—«Hi havia viatjants, gent d'assegurances, tècnics, petits industrials... D'empresaris forts només hi havia Lluís Pla. Jo em vaig anar distanciant de CDC en veure que la gent que en teoria havia de donar-nos suport no s'hi involucrava suficientment. Hi havia moltes reserves, molta por...»

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (III)

Una presentació pública de l'Assemblea Democràtica de Girona, l'octubre del 1976, amb representants del seu Secretariat. Foto: S. MARTÍ.

A Girona, l'oposició explícitament política al franquisme no té unes manifestacions significatives fins a principis dels setanta. Un primer intent de muntar la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques no va reeixir. Algunes de les persones que van assistir a la seva presentació clandestina, formaven part d'una Comissió Cívica (CC) que feia debats i trobades. El grup, que no superava les vint persones, era plural ideològicament i aplegava gent de la cultura i de les classes mitjanes.

L'acció política

De la clandestinitat a la creació de l'Assemblea Democràtica de Girona

NARCÍS SELLES RIGAT
■ Girona.— La iniciativa més destacable que va impulsar la Comissió Cívica va ser la recollida de més de trescentes signatures en favor de l'amnistia per als presos condemnats a causa de les seves activitats laborals i sindicals. Aquesta campanya, que va ser projectada públicament des de Presència el febrer de 1970, tot i que externament va jugar un paper conscienciador important, no va servir per articular la unitat dels sectors democràtics gironins, en part a causa dels recels que es van crear entre els mateixos participants, ja que no tothom situava el seu grau de compromís al mateix nivell. Els encarregats de presentar les firmes al Govern Civil, van ser Santiago Sobrequés, Miquel Molledo, F.X.Rocha, Joan Dolera i Rafael Ballesteros. Aquests dos últims també formaven part del nucli de la CC i representaven el petit sector del socialisme espanyol a Girona, que mantenia vincles amb militars antifranquistes de la UMD.

A finals d'aquell any, hi va haver el que Josep Clara ha qualificat com «la primera exteriorització, pública i notòria, contrària al règim», una manifestació contra el procés de Burgos, amb una presència majoritària d'estudiants, alguns dels quals tindrien un protagonisme polític en els anys següents. La policia va detenir i multar quatre persones, dues de les quals, F.X.Rocha i Lluís Bosch Martí, havien participat activament en la campanya per l'amnistia.

Al cap d'uns mesos, s'impulsà una Comissió d'Activitats Cíviques del Gironès, la Selva i el

Maresme. També era una plataforma plural, amb presència obrera, si bé amb pocs veïns de la ciutat de Girona. Feien reunions, muntaven debats i organitzaven recitals i representacions teatrals. Una de les seves campanyes va consistir en recollir signatures contra l'ordre de tancament de Presència, l'any 72.

En aquell moment, l'únic partit antifranquista que havia aconseguit vertebrar una certa base militant, incidir en determinats àmbits socials i impulsar un grau d'activisme mínimament significatiu, va ser l'organització comunista Bandera Roja (BR). Això va fer que fos aquesta força la que l'any 73 intentés constituir l'Assemblea de Catalunya (AC) a Girona, però

tampoc no va assolir el seu objectiu. El PSUC mantenia un parell de cèl·lules als barris perifèrics de Girona, per bé que la seva capacitat d'acció i iniciativa política eren molt limitades. A partir de l'any 74, arran de l'entrada de quadres i militants provinents de BR, i d'algunes noves incorporacions, el PSUC comença a experimentar un creixement important i una extensió progressiva de la seva influència.

Però una de les propostes que aconseguiria més ressò, va provenir de sectors cristians progressistes que van propugnar la participació a través del terç familiar en el que serien les últimes eleccions municipals del franquisme, l'any 73. L'objectiu era aprofitar

les esclerxes legals que deixava el règim per intentar erosionar-lo des de dins. La candidatura, coordinada per Jaume Curbet, s'estructurava al voltant de Joan Paredes i Joan Carbó, i van aconseguir treure un regidor. La seva actuació dins el consistori va consistir en crear contradiccions a l'equip de govern. Internament, el col·lectiu es va anar consolidant i l'any 74 es va convertir en la secció local del Regrupament Socialista i Democràtic. Durant aquest any, també comencen a organitzar-se a Girona els partits CDC i CSC, futur PSC-C.

Cap a l'Assemblea

De mica en mica, Paredes i el seu equip van incrementant les

actuacions crítiques i aconseguïen generar una progressiva mobilització ciutadana. A principis del 75, aquest nucli del Reagrupament i altres sectors afins impulsen la creació de Justícia i Pau (JiP).

Unes setmanes abans de la mort de Franco, es van començar a fer les primeres trobades entre representants de diverses organitzacions per parlar de la necessitat de tirar endavant l'AC a Girona. Arran d'aquestes reunions, l'ADG comença les seves activitats, però l'assemblea plenària constituent no va tenir lloc fins al 4 d'abril de l'any 76 en una església de Salt, on es van aplegar cap a tres-centes persones.

L'historiador Josep Clara considera que la constitució provisional de l'ADG va ser per neutralitzar el protagonisme de JiP i del Reagrupament. És cert que aquesta voluntat era present en algun dels impulsors de l'Assemblea, però hi havia altres factors d'ordre polític, contextuals els uns i referits a la realitat interna dels partits els altres, que també caldria prendre en consideració. Jordi Creixans atribueix la creació de l'ADG a un canvi en la situació política. És a dir, quan es crea JiP, l'acció repressiva del règim encara es deixa sentir amb intensitat i una part dels sectors d'oposició gironins continuen considerant útil i necessari arrear-se sota organitzacions d'església. Mentre que a partir de finals del 75, el context general ha anat canviant i la politització creixent exigeix uns nivells d'intervenció a què JiP ja no pot respondre. A més, cal tenir en compte tant la situació de feblesa de què partien els partits, com la seva actitud cap a l'AC, que en alguns casos era de distanciament. CDC, per exemple, fins al juny de 1975 no decideix incorporar-s'hi.

Estructura, activitats i propostes

El model organitzatiu de l'ADG constava d'un òrgan sobirà que era l'Assemblea Plenària, una Comissió Permanent que n'havia d'executar els acords i un Secretariat amb funcions tècniques i de coordinació, que s'havia de renovar cada trimestre. A la pràc-

Més enllà de l'oposició antifranquista

N.S.R.
■ A banda dels partits que provenien de l'oposició democràtica, hi havia els que havien sorgit de l'interior del règim, des dels que propugnaven la continuïtat més estricta fins als anomenats reformistes. Aquest últim acostaven el seu discurs al de certs sectors de l'oposició moderada i anaven assumint la via parlamentària.

A Girona, en un primer moment, és visible la desorientació dels nuclis econòmicament dominants a l'hora d'optar pel seu enquadrament polític, davant la manca d'un referent clar que els permetés continuar mantenint els seus nivells d'influència. Així, des d'Unió Catalana, integrada dins la Unió Democràtica Espanyola, que a Girona lideraven Joan Botanch, Pere Coll, Pere Ordís i Ferran Villalonga, s'impulsa a finals del 76 el Pacte d'Hostalric, que vol ser l'alternativa de dretes al moviment opositor provinent de la resistència antifranquista. Però no reïx. Després hi ha l'acostament d'una part d'industrials cap a Concòrdia Catalana. A l'entorn d'aquest grup, s'hi comencen a moure persones vin-

culades a la Torras-Hostench, com Enric-Manuel Rimbau o Josep M.Sot, o empresaris com Tomàs Feliu de Cendra i Andreu Agustí, representants a la Cambra de Comerç i membres del consell d'administració del Banc dels Pirineus. Finalment, però, hi hagué una convergència força majoritària d'interessos cap al partit muntat pel govern espanyol, la UCD, una plataforma representativa de les diverses famílies del règim, dirigida per Adolfo Suarez i impulsada des del mateix estat. En aquest bloc dominant, s'hi anaren integrant alguns dels noms més significats de l'empresariat de la regió de Girona, com Francesc Sitjas, industrial de la construcció i la metal·lúrgia; Josep M.Clua, hotelier i exalcalde franquista de Lloret; Lluís Duran, president de la Unió d'Empresaris d'Hosteleria, o el mateix Higiní Torras. En les eleccions del juny del 77, la llista de la UCD al Congrés l'encapçalava un alt càrrec franquista i membre del consell d'administració de diversos bancs, Joan Gich; i al Senat hi havia el segon alcalde franquista de Girona i membre de la Cambra de Comerç, Albert de Quintana.

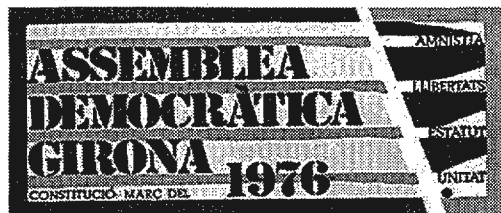
■ ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (III)

tica, però, es buscà l'operativitat, i això va fer que de reunions autènticament plenàries només n'hi hagués una, la constituent, i que fossin sobretot els representants polítics i les entitats, moltes de les quals giraven en l'òrbita dels partits, els qui impulsessin l'ADG.

La primera campanya important de l'Assemblea va consistir en una recollida de signatures a favor de l'amnistia i una manifestació pels carrers de la ciutat. En els mesos següents, l'ADG va muntar actes i manifestacions, va participar en nombroses activitats reivindicatives, i es posicionà críticament davant múltiples aspectes generals i temes locals d'interès ciutadà.

La línia d'intervenció de l'ADG sempre procurava fer visible la necessitat de disposar de mecanismes democràtics per resoldre els problemes que s'anaven plantejant. L'objectiu era afavorir la conscienciació i l'organització de la població, i anar desgastant les bases de l'ordre franquista. Al llarg de la seva actuació, l'Assemblea va primar el vessant mobilitzador i la lluita ideològica per sobre de l'anàlisi política i l'elaboració d'alternatives, aspectes aquests darrers que assumien els partits en funció de la base social que pretenien representar.

El primer i únic intent que hi va haver per plasmar una proposta que anés més enllà del vessant merament reivindicatiu fou en l'àmbit municipal. Aquest assaig es va iniciar entre el maig i el juny del 76, quan l'opció dominant encara era la ruptura democràtica. En aquest marc, es concebia la via municipal com un instrument per «engrandir l'abast de l'Assemblea» a fi que pogués «assumir l'ajuntament provisional demo-

Els quatre punts de l'Assemblea de Catalunya

1. La consecució de l'amnistia general dels presos i exiliats polítics.
2. L'exercici de les llibertats democràtiques fonamentals: llibertats de reunió, d'expressió, d'associació —inclosa la sindical— i de manifestació, i dret de vaga, que garanteixi l'accés efectiu del poble al poder econòmic i polític.
3. El restabliment provisional de les institucions i dels principis configurats en l'Estatut de 1932, com expressió concreta d'aquestes llibertats a Catalunya, i com a via per arribar al ple exercici del dret d'autodeterminació.
4. La coordinació de l'acció de tots els pobles peninsulars en la lluita democràtica.

cràtic en el moment de la ruptura». Es proposava desenvolupar la proposta amb la participació d'associacions de veïns i entitats, les quals haurien d'elaborar una crítica i una alternativa a la gestió municipal. El dia 19 de juny de 1976 es va fer una reunió de la comissió permanent de l'ADG per discutir-ho. Hi van assistir representants dels divuit col·lectius següents: Col·legi Universitari de Ciències, Escola Normal, AFIC, La Cavorca, PSOE, Associació de Veïns de Salt, PSUC, Guarderia Natzaret, Assemblea Democràtica de l'Institut, PSC(R), CDC, PTE, Grup de no alineats, Col·legi d'Aparelladors, BR, ADAG, Grup de Drets Humans i CSC. Els partits CDC i PSC (R) van manifestar desacords cap a la idea

de provisionalitat que s'hi defensava i proposaren una reorientació dels plantejaments. El resultat fou la redacció d'un nou document adreçat a l'opinió pública, però la proposta no va arribar a desenvolupar-se.

La presentació pública del Secretariat de l'ADG fou després de la celebració de l'Onze de Setembre de 1976, que aplegà cap a 4000 persones a l'estadi del GEIEG. Els seus components eren Josep-Carles Boira (PTE), Xavier Corominas (BR), Joan Dolera (PSOE), Manuel Mir (EDC), Joan Miró (CUCG), Miquel Murlà (PSAN), Rafael Nadal (CSC), Lluís Pla (CDC), Josep Quintanas (PSUC), Guillem Ramos (Partit Carlí) i Esteve Vilanova (PSC-R). A banda dels citats, també van

passar pel Secretariat, entre altres, Joan Saqués, Joan Vidal, Enric Ametller, Joaquim Espanyol o Just Casero.

El mateix mes de setembre, CDC i CSC van fer els seus primers mítings a Girona. El PSUC va haver d'esperar al maig del 77, ja que no aconseguia la legalització, i partits com ERC, PSAN o BR ni tan sols van poder participar com a tals en les primeres eleccions suposadament democràtiques.

L'inici d'una nova etapa

Les eleccions del 77 van donar la victòria als partits que provenien de l'antifranquisme. Del bàndol oficial, a Girona només va sortir Joan Gich. Del bàndol opositor, van ser elegits Joan Paredes i Ramon Sala, pel Pacte Democràtic (PD), i Rosina Lajo i Ernest Lluch, per Socialistes Catalans. I per al Senat, Pere Portabella, Salvador Sunyer i Jaume Sobrequès, de la coalició Entesa dels Catalans, que aplegava la majoria de forces d'esquerra; i F.Ferrer, de Democràcia i Catalunya, l'equivalent del PD.

S'obria una nova etapa al voltant de la idea de consens entre els partits parlamentaris, que portaria a l'elaboració de la Constitució espanyola i els estatuts. L'estratègia de l'oposició va destimar la mobilització ciutadana com a forma de pressió, va centrar la seva acció política en el terreny institucional i va evitar desvetllar les nombroses contradiccions que envoltaven tot el procés. La nova línia política, que retreia la participació popular, i la frustració de moltes de les expectatives que s'havien creat entre els nuclis compromesos van propiciar l'anomenat desèncis.

El cant del cigne de l'Assemblea Democràtica de Girona

N.S.R.

■ En el marc de la segona sessió plenària de l'AC, celebrada el 29 de maig de 1977 a Barcelona, l'ADG va elaborar la *Declaració de Girona*, en què es reflectia la seva situació de crisi interna i la proximitat a les tesis de L.M.Xirinaes. Però quan es va aprovar aquest document ja hi havia organitzacions que havien deixat d'assistir a les reunions de l'ADG, concretament les forces que consideraven exhaurit el paper polític de l'Assemblea —CDC, PSUC i els dos PSC, entre altres—, a causa del canvi conjuntural i de les noves vies de participació que s'havien obert arran de l'aprovació de la *Ley de Reforma*, el desembre del 76. L'estat de crisi profunda de l'AC ja era irreparable, i la seva dilució s'anà consumant en els mesos següents. J.Miró, recorda que en l'última sessió a què va assistir a Barcelona com a representant de l'ADG, «la meitat dels components de l'AC ja no s'hi van presentar, i tot i que es va aprovar continuar l'Assemblea i reconvertir-la en un moviment social, la impressió de fi de camí se'm va fer evident». A Girona, explica, «el procés fou similar, a les reunions només venien independents, representants de grups extraparlamentaris i gent que havia quedat despenjada de l'activitat dels principals partits, i, de mica en mica, les reunions es van deixar de fer». Damià Escuder fou un dels grans defensors de la continuïtat de l'Assemblea.

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (III)

Josep Quintanas, (Girona, 1950). Llicenciat en Hispàniques, professor de llengua i literatura castellana. Va ingressar al PSUC l'any 1974 a Blanes. El 75 comença a treballar a l'institut Vicens Vives. Va participar en la creació de l'Assemblea Democràtica de Girona. Regidor pel PSUC a Girona l'any 79, secretari polític del Comitè de les comarques gironines i secretari d'organització i finances del Comitè Central del PSUC. Va abandonar el partit el 87 i el 89 es va afiliar al PSC.

«L'Assemblea de Girona mai no va fer un plantejament seriós»

NARCÍS SELLES RIGAT
■—Quina era la situació del PSUC a Girona durant la Transició i els anys anteriors?

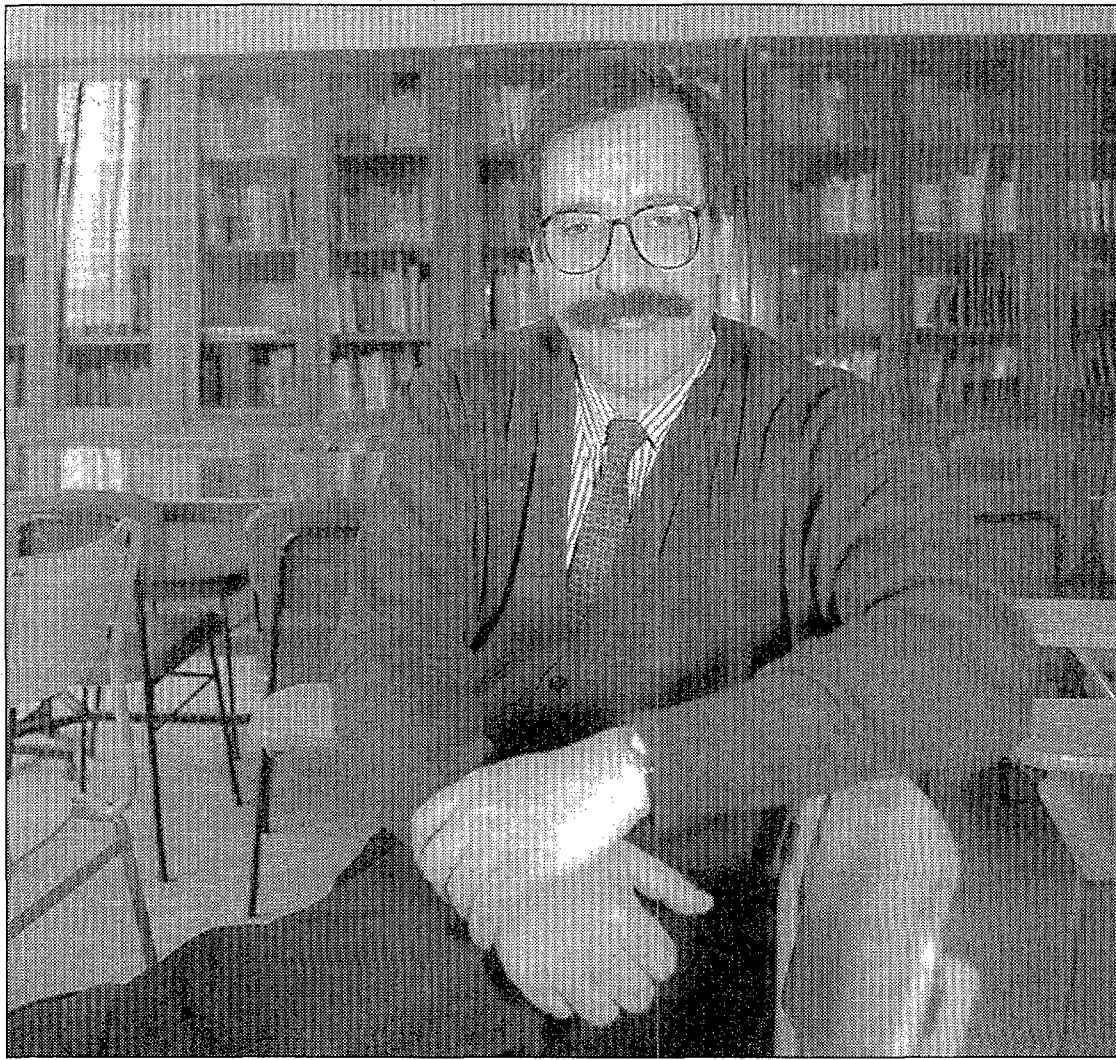
—«Inicialment, el PSUC era un partit marginal. La majoria dels militants pertanyien als nuclis perifèrics de Girona, dins de la ciutat tenia poc pes. L'any 74, amb l'entrada d'un grup provinent de Bandera Roja (BR), s'hi afiliaren treballadors de la Torras i la Batlle. A la ciutat de Girona, el partit hi tenia tres nuclis, l'un era el comitè local, on hi havia algun universitari, obrers de la construcció, ja grans i immigrants, com Sebastià Vela, un venedor d'assegurances, un psiquiatra de Salt, i alguns professionals que no eren d'origen gironí, com Sergi Passarín. També hi havia dues cèl·lules, la de Vilarroja i la de Salt, amb gent notablement gran provinent de la immigració, que venien de la guerra civil o havien participat en la vaga de les químiques i que continuaven més o menys vinculats al partit. Amb la mort de Franco, començaren a créixer les organitzacions d'empresa i a fer-se'n de noves, com a la Torras Domènec de Flaça, la Nestle o la Safa de Medinyà. Es van crear les cèl·lules de Germans Sàbat, Girona-centre i Sant Narcís. I amb Suárez a Madrid i Murga al Govern Civil, es va créixer en joventut. A Vila-roja, no ser del PSUC era mal vist. En els pisos blancs —sindicals— del Pont Major, el PSUC arribà a tenir vuitanta militants. A la Torre Gironella, gairebé sense afiliats, els actes del PSUC eren autèntiques assemblees de barri. En els millors moments, el PSUC va arribar a tenir cap a set-centes inscrits.»

—Com us plantejàveu la vostra actuació política?

—«Cal tenir present que nosaltres estàvem en el món extraoficial, el nostre objectiu era acabar amb el franquisme. Es tractava d'acumular forces al voltant dels col·lectius i organitzacions que tenien patent democràtica. Aquesta estratègia podia afavorir a llarg termini una dreta nacional, potser era una visió simplista i immadura, però és el que hi havia. Una de les activitats fonamentals de la nostra política era fer sindicat a partir de CCOO, primer amb un despatx al carrer Hortes, després amb el que muntàrem amb Mateu Valls a Emili Grahit.»

—I pel que fa als sectors democràtics i moviments socials, quina relació hi manteníeu?

—«Amb la força política que hi hagué més bones relacions formals va ser CDC, per refer Catalunya i reconquerir la democràcia, i amb la voluntat, tots dos, de hegemonitzar el nostre sector social. A llocs com les associacions de veïns (AAVV), la idea que teníem era una mica propera a la ruptura sindical, es tractava de substituir la gent que hi havia per gent no exactament nostra, però sí que sintonitzés amb la democràcia i fos antifranquista. La nostra relació amb les AAVV era bona si no estaven controlades

Josep Quintanas a l'institut Vicens Vives de Girona. Foto: ANNA CARRERAS.

«Ens va faltar capacitat d'anàlisi»

N.S.R.
■—Quam comença l'inici de la fi de l'ADG?

—«Ve amb el referèndum de la reforma, a finals del 76, perquè a la pràctica representa el trencament polític amb l'anterior règim, hegemonitzat des de la dreta. Així, el PSC-R i CDC pràcticament van desaparèixer de l'ADG, ja que ells no s'oposaven d'una manera clara al referèndum. Quan s'apunta la perspectiva de les eleccions, una part de la gent s'allunya de l'ADG, que llavors passa a servir als qui no tenen influència ni efectius, els quals intenten

usar l'Assemblea per mirar de fer la seva política.»

—Quina valoració fas de l'experiència de l'ADG?

—«La llavor de l'Assemblea existí i es recollí. Dues idees entraren amb força: l'esquerra havia estat el motor de la recuperació de la llibertat, l'amnistia i l'estatut d'autonomia, i l'esquerra unida a l'Entesa dels Catalans era capaç d'atreure la majoria dels votants. L'ADG va ser un alligonament, vam aprendre a conviure i a discutir. La valoració és positiva, però vist en perspectiva penso que va ser una llàstima no haver tingut una major capacitat d'anàlisi.»

per algun grup esquerranós, com BR o PTE. BR dominava les AAVV de Montilivi i Pla de l'Horta. A la de Salt hi eren tots, i era una olla de grills. Hi destacava Ramon Torremadé. El PSUC, es movia bé en les AAVV de Can Gibert, la de Pont Major, la Carvorca de Sant Narcís, la de Vila-roja... La mobilització veïnal més important que recordo va ser a Can Gibert contra el Patronat de la Santa Creu de la Selva, perquè en els pisos que havien edificat hi havia goteres i humitats. Al final van haver d'arreglar els teulats. I el mateix va passar en el Pla de l'Horta.»

—Com va anar la constitució de l'Assemblea Democràtica de Girona (ADG)?

—«En això cal ser curós amb la valoració de les fonts, perquè tothom vol ser el protagonista de la pel·lícula. Per exemple, la participació de Francesc Ferrer es

va limitar a cedir-nos el local de la cooperativa Delta per fer-hi la primera trobada el novembre del 75. Per fer aquesta reunió es va enraonar primer amb Quim Espanyol, que tenia relació amb un militant del PTE i després ens vam trobar un dia a casa meua i ens vam repartir la feina. Concretament l'Espanyol es va comprometre a parlar amb Joan Vidal i Francesc Ferrer. En aquesta reunió, en Vidal va ser qui va presentar CDC, molt aviat s'hi va incorporar Lluís Pla. Joan Saqués també va venir algun dia. Posteriorment, després que Xavier Corominas tornés, es va celebrar una magna assemblea en què hi era tothom. Però a partir que es vislumbren eleccions generals la cosa es va anar diluint. Mentrestant, en aquest procés es van incorporant entitats, que eren absolutament instrumentals perquè el que buscaven els diferents

grups era persones que votessin les seves propostes. Però malgrat tot, hi havia un moviment popular que anava funcionant i que cada vegada era més actiu.»

—Com funcionàveu dins l'ADG? On us reuníeu?

—«El que era realment operatiu era el Secretariat, que érem els partits. Solament hi havia capacitat per assumir el que ja venia pactat des de Barcelona. De reunions de l'ADG, en vam fer a l'Òmnium, en un pis que ens va deixar el rector de la parròquia del Carme, a l'Enderroc, on hi havia l'estudi de Joan Casanovas, i en la seu d'una cooperativa. Les reunions del Secretariat es feien en casos particulars.»

—Quines eren les línies polítiques i les principals estratègies que hi havia dintre de l'ADG?

—«Des del PSUC, que amb CDC érem els més moderats, defensàvem la incorporació de la

societat gironina dins l'ADG. Es tractava d'atreure cap a posicions de ruptura democràtica les organitzacions ciutadanes de Girona. S'ha de dir que aquesta línia de treball era contínuament derrotada. L'altra opció, defensada per CSC i grups esquerranosos, era crear assemblees dins totes les instàncies ciutadanes per aconseguir-ne el control. El tema era, per exemple, què fer amb el GEiEG, una entitat amb un actiu important d'instructors i milers d'afiliats. Hi havia dues posicions, o pactar, atreure la gent que hi havia en la junta perquè col·laborés primer i participés després amb l'ADG, o muntar una assemblea dins del GEiEG per tal de fer-se amb la direcció. Aquesta última opció, apart de mecànica, suposava el desconeixement de la realitat, perquè el GEiEG, a banda d'algun president especialment fatxa, ha estat sempre una associació catalana. Aquest dipus de discurs i de debat que he exemplificat en el GEiEG ens va ocupar molt i molt de temps. Mentrestant les coses s'anaven movent, es van crear les organitzacions polítiques i de mica en mica la vitalitat es va traslladant cap a altres costats. Vist en perspectiva, penso que l'ADG mai no va fer un plantejament seriós, excepte un cop que va venir l'Espanyol a enraonar-me de temes com ara la gestió de l'ajuntament i alternatives concretes per impulsar a Girona.»

—El PSUC i l'ADG també van donar suport a la vaga general del novembre del 76, no?

—«La vaga del 76, l'únic grup que la va recolzar amb alguna activitat d'agitació va ser el PSUC. Els altres no sabien gairebé ni què fer. S'emplenà la ciutat de pintades convocant-la, i s'aconsegüí que alguns treballadors de la Batlle, la construcció, i sobretot algun servei com l'ensenyament paressin. És ben curiós, però els companys de les empreses deien que era més fàcil portar la gent a manifestar-se al carrer, on en tot cas s'enfrontarien a la policia, que no pas parar a l'empresa on es confrontaven amb el patró. L'ADG s'apuntà a la convocatòria. Però el més fàcil era fer les proclames i fins i tot tirar octavetes que les reproduïssin. El més complicat era convèncer els treballadors que aquell era el moment de fer una vaga fonamentalment política. I a Girona no fou un èxit.»

—L'altra mobilització obrera important va ser la vaga de la construcció...

—«En aquest cas la vaga va funcionar sola, des del PSUC vam intentar donar-li una direcció i una coherència. Nosaltres teníem el local a Santa Clara, recordo que la nit abans de la convocatòria els companys tenien por, ja havíem pactat que vingués un piquet de Blanes, amb Miquel Agúndez. Els vaig esperar a la plaça Catalunya i els vaig acompanyar a la Font de la Pólvora. I a partir d'allí, la vaga es va estendre per tota la ciutat. La gent s'hi apuntava amb ganes.»

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (IV)

Dues imatges de la concentració de treballadors de la construcció a la Devesa i a l'antic pavelló, i un cartell convocant a la vaga, editat per l'Assemblea Democràtica de Girona.

Les dues grans vagues dels obrers de la construcció, els anys 1976 i 77, van ser uns dels esdeveniments que més van marcar el clima que es va viure a Girona en aquells moments de canvi. Aquelles mobilitzacions, però, no sorgiren del no res, sinó que eren el resultat d'un llarg procés de lluita i maduració de la classe treballadora en unes condicions socials i polítiques especialment adverses.

Lluita i organització obrera

Les primeres mobilitzacions de la classe treballadora a Girona

NARCÍS SELLES RIGAT
 ■ A Girona, l'any 1962, ja hi hagué un primer conflicte laboral important a Indústries Químiques i Tartàriques. Les reivindicacions obreres se centraren en la millora de les condicions de treball i el dret al descans dominical. Segons explica Xavier Corominas, la forma de pressió que utilitzaren els obrers es basà en el treball lent, però la seva acció s'acabà quan van intentar fer una manifestació, ja que hi anà la Guàrdia Civil i desocupà la fàbrica. L'acció, en una situació d'aïllament social, se saldà sense que els treballadors aconseguissin reeixir en les seves reclamacions, amb el desmantellament de la feble base organitzada i amb l'acomodament de nou treballadors, entre ells Pere Montalban, militant històric del moviment obrer.

De mica en mica, els diferents nuclis actius van superant el seu aïllament. A finals dels anys seixanta, en un local de les Missioneres a Santa Eugènia comencen a celebrar-se reunions clandestines de sindicalistes democràtics i militants de partits d'esque-

rra. Arran de l'explosió d'una caldera a l'empresa Grober que va matar quatre treballadors, el 29 de maig de 1970, CCOO va redactar i repartir una octaveta en què denunciava la situació que es vivia en aquella fàbrica de vuit-cents assalariats. S'hi criticava que no hi haguessin tècnics especialitzats, la incompetència dels quadres intermitjos i que s'hi paguessin els salaris més baixos de Girona.

A les Missioneres, també s'hi preparaven les eleccions a enllaç sindical, ja que l'estratègia de les dues forces obreres amb implantació a Girona, CCOO i l'HOAC, passava per utilitzar les estructures del sindicat vertical a fi d'erosionar-lo des de dins, i propiciar l'organització dels treballadors contraris al règim. Miquel Mollado, que havia treballat a la RENFE, afirma que ja a principis dels seixanta hi havia una polarització entre els candidats oficials i els qui, com ell, propugnaven una opció democràtica. Joaquim Tomàs, membre de l'HOAC que treballava a la Telefònica, es refereix al caràcter instrumental d'a-

questa línia d'acció, «utilitzàvem l'entramat legal per prendre decisions il·legals, com ara fer una vaga. El nostre objectiu era tractar de rebentar el sindicat franquista per fora i per dins».

L'any 72, militants de BR i CCOO impulsen la creació d'una Escola de Formació Obrera en uns locals de la parròquia del Carme, però després d'un temps de funcionament acaba dissolent-se per motius partidistes. A finals del 73 existien, segons Corominas, nuclis organitzats de CCOO, com a moviment unitari de tots els treballadors, en els sectors de la Construcció, Metall, Telefònica, Banca i la primera comissió obrera d'empresa de Girona, la de Torras Hostench.

El gener del 74, arran d'una campanya contra les hores extraordinàries, el col·lectiu de la Torras va ser desmantellat per la policia amb la detenció de cinc treballadors i una estudiant. Un dels detinguts fou Manel Bonfill, avui regidor a Arbúcies i que llavors militava al PSAN i a CCOO. Segons explica, «després que llançéssim unes octavetes a la fàbrica,

la policia va venir a casa meua i em va trobar documentació del partit. Em van tenir 72 hores a comissaria, on vaig patir tortures, i un mes a la presó, d'on vaig sortir mitjançant una fiança. A Corominas el van tenir tancat més temps, ja que l'acusaven de ser-ne el cap». El primer de maig, CCOO va fer una octaveta denunciant l'operació repressiva i reclamant l'organització, lluita i unitat dels treballadors, pagesos, estudiants, mestres, assalariats i professionals contra l'exploatació i la dictadura.

L'augment de la conflictivitat

Durant aquell mateix any, a causa d'uns acomiadaments a la clínica Girona, un grup de treballadors afectades connecten amb J. Tomàs amb la intenció de recórrer contra la decisió de l'empresa. Això les fa entrar en contacte amb Agustí Figueres, defensor d'en Corominas i advocat laboralista de Barcelona, que accepta el cas i acaba guanyant el judici. Posteriorment, els treballadors conviden en Figueres a la reunió de les Missioneres per tal que els assessori jurídicament.

I a partir d'aquestes relacions decideixen fer-lo venir un dia a la setmana a Girona per obrir-hi un despatx laboralista, primer va tenir la consulta en la parròquia de Sant Josep i després en un antic local de Presència.

Arran de la crisi del petroli iniciada el 73, les decisions del govern espanyol en matèria econòmica es van supeditar a les necessitats polítiques, en el sentit que les mesures que s'impulsaven tenien un objectiu immediatista, aturar l'agudització de les tensions i la inestabilitat social. Aquesta estratègia contribuiria a disparar la inflació i el dèficit públic, així com a una davallada dels beneficis i un augment de l'atur. Els Pactes de la Moncloa i altres acords posteriors es van limitar bàsicament a adequar els salaris a la inflació, però sense afrontar cap de les reformes estructurals necessàries.

L'any 75, des de la Cambra de Comerç ja s'alertava el govern espanyol del procés recessionista i dels problemes en què es trobaven les empreses constructores i les indústries fabricants de material per a la construcció. Les causes d'aquesta inflexió tenien a veure tant amb l'augment del preu del petroli, com amb la inflació creixent en el sector. Una situació que es veia agreujava pel fet que la construcció era, dins el sector secundari, el subsector que concentrava més mà d'obra.

En aquest context de crisi i en un moment de creixement del cost de la vida, esclata la vaga de la construcció. El principal nucli dinamitzador va ser Blanes. En aquesta ciutat es va iniciar la mobilització i d'aquí van sortir els primers piquets cap a Girona i la resta de la regió. A Blanes, existia un important moviment obrer organitzat que s'havia anat consolidant a l'entorn de l'empresa SAFA. La seva dinàmica va possibilitar l'organització d'altres sectors obrers, com ara el de la construcció. De Blanes va sortir, per exemple, el dirigent del PSUC i CCOO, Francesc Frutos, un dels acomiadats en les vagues de SAFA, que va actuar d'enllaç amb els nuclis organitzats de Girona i Barcelona.

El 4 de març del 76, en plantejar-se la revisió del conveni de la construcció, els treballadors van presentar al delegat de la Unió Territorial la seva plataforma avalada per cinc-centes signatures, segons expliquen Jordi Font, Miquel Aguirre i Jordi Busquets, autors d'un treball inèdit sobre la formació de CCOO a les comarques de Girona. La resposta del sindicat vertical fou negativa. I a partir d'aquí comencen les mobilitzacions obreres. El delegat provincial del sindicat vertical, José Segura, en un informe dirigit al governador civil li assenyala els principals impulsors de l'acció reivindicativa, «los promotores de este movimiento subversivo son: El enlace sindical de la Empresa Construcciones Gallart, D. Miguel Agúndez Moreno, y el ex-enlace sindical de la Empresa Zurita Hermanos de Blanes, D. Miguel Antequera Barbero, ambos destacados elementos de CCOO».

La primera assemblea té lloc a l'església del Mercadal i aplega cap a mil persones. Es decideix començar una vaga el dia 8 de març, que a Girona i Blanes esdevé total. En els dies següents, hi ha diversos intents de negociació, però les propostes empresarials resten molt per sota de les reclamacions obreres. Es co-

■ ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (IV)

mencen a prendre mesures de sanció per part de la patronal, l'assemblea de treballadors es nega a pagar les multes. La vaga s'estén, les mobilitzacions eixamplen el seu abast i augmenta la repressió policíaca contra els caps obrers i els piquets. Finalment, el 8 d'abril se signa un nou conveni, però com que s'havia d'homologar a Madrid se'n retarda l'aprovació, i això fa que la vaga es perllongui uns dies més.

El Primer de Maig, els treballadors fan un acte a l'església de Sant Josep, s'hi demana la llibertat de Felip Martínez, obrer de la construcció detingut. El Govern Civil impedeix una manifestació. Arran d'aquests fets, s'imposen tres multes i es detenen nou persones. CCOO i l'ADG signen un document conjunt en què denuncien aquests fets.

Aquesta primera vaga de la construcció va introduir molts elements nous en relació al que havien estat fins aquell moment les accions reivindicatives obreres, i per tant adquireix una importància històrica evident. Es podria destacar l'alta participació, la durada de la mobilització, la coordinació interterritorial i el nivell organitzatiu assolits, la seva projecció pública i la solidaritat dels treballadors d'altres branques productives. Els tres historiadors esmentats, destaquen el paper que hi van adquirir les caixes de resistència, que, a part de cobrir les necessitats primàries, servien per mantenir i reforçar la vaga. També subratllen els trets derivats del seu caràcter autogestionari, amb la creació de comissions de control, recaptació i distribució, així com l'organització d'equips per anar a les botigues, fàbriques o bars a fi de contrarrestar la

Assemblea dels treballadors de la construcció a l'antic pavelló de la Devesa.

intoxicació informativa i explicar els autèntics motius de la vaga.

Després de l'acord de l'any 76, la conflictivitat en el sector no va desaparèixer. Certs aspectes del conveni no es complien i es vivia un estat d'agitació permanent, coses que ajuden a explicar l'origen de la vaga de l'any 77, que s'inicia a finals de març. A diferència de l'anterior, en què les reivindicacions i l'estratègia giraven a l'entorn de CCOO, en la segona vaga ja hi apareixen altres sindicats. Des d'un bon començament, la vaga és pràcticament total en la zona Blanes-Lloret-Tossa, i de mica en mica s'hi

van afegint altres poblacions. Tornen les assemblees multitudinàries a Girona. Des de Govern Civil s'impedeix als treballadors que utilitzin el pavelló per fer les assemblees i es practiquen diverses detencions. Els obrers continuen les seves mobilitzacions, es manifesten i hi ha enfrontaments amb la policia a la plaça Catalunya. La conflictivitat porta a suspendre la processó de setmana santa. Finalment, després de dinou dies laborables acaba oficialment la vaga, però a la pràctica hi ha nuclis que la mantenen.

El comunicat final de la Coordinadora de la construcció, es re-

fereix al no reeiximent de les seves reivindicacions econòmiques, «la patronal, el sindicato verticalista y Gobernación con sus fuerzas represivas, todos a una, se han ocupado mediante la 'más variada represión' de que no triunfáramos económicamente». I també constata l'acció contra alguns dels obrers participants en la mobilització, «algunos compañeros han sido despedidos, Sitges Mira ha despedido a tres compañeros (José Mata, Pedro Gordillo, Antonio Castro) que llevaban años en la empresa. Este «señor» (?) es uno de los máximos culpables y responsables de que no triunfáramos económica-

mente y le denunciamos como auténtico enemigo de la clase obrera.(...) A Lafuente y Maré, compañeros de la coordinadora, el gobernador les ha impuesto una multa de 10.000 ptas. a cada uno por pedir solidaridad en la calle al pueblo de Girona».

En aquesta vaga, la solidaritat també es va manifestar. Així, a part dels diners recollits mitjançant bons d'ajut entre la ciutadania de Girona, cal afegir-hi les aportacions dels obrers de l'HOAC, la Torras Hostench, la Nestlé o els de Frigorífics del Ter. Els actes del Primer de Maig al pavelló van ser prohibits.

De la mobilització a la frenada

N.S.R.

■ A part de les vagues de la construcció, cal destacar les mobilitzacions dels professors no numeraris; el febrer del 76 són els treballadors de l'empresa Standard; a la Telefònica també fan una vaga d'abast estatal. Més endavant esclaten conflictes laborals en els transports de viatgers, en el psiquiàtric de Salt o en el sector tèxtil. Es denuncia l'actitud antidemocràtica d'empresaris que mantenen forces de la Guàrdia Civil en l'interior de la fàbrica i subministren fitxes de treballadors al Govern Civil. Les jornades estatals de lluita també tenen una repercussió a Girona, per exemple la vaga del 12 de novembre del 76 és seguida en la construcció i en alguns centres d'ensenyament, però és poc significativa en altres sectors. Després d'aquests mesos de mobilització, s'assisteix a una davallada de la participació. La nova conjuntura política va ser poc favorable al protagonisme dels sectors populars. Àngel Serradell, dirigent de CCOO, ho atribuïa als efectes de la política d'acords i consens amb la patronal i el govern espanyol que, a partir dels Pactes de la Moncloa, havien impulsat tant les direccions dels sindicats com les dels partits parlamentaris. «L'autorenúncia i els sacrificis que van exigir aquests pactes», afirma, no van comportar «una millora en la situació dels treballadors, ja que només s'acompliren els aspectes més negatius (com la congelació de salaris) i van tenir l'efecte de generar la desconfiança dels obrers vers els sindicats».

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (IV)

Jordi Creixans Sargatal, (Girona, 1950). Als 14 anys, començà a treballar d'auxiliar administratiu. El 1970 va ingressar a CCOO i l'any següent a Bandera Roja (BR). L'any 71, va assistir a la sessió constituent de l'Assemblea de Catalunya (AC) i fou un dels 113 detinguts a Maria Mitjancera. Va participar en les activitats d'Òmnium Cultural i Justícia i Pau. Actualment és membre de l'Associació de Veïns de Santa Eugènia i de la Federació d'AA.VV. de Girona.

«Els veritables protagonistes van ser els obrers de la construcció»

NARCÍS SELLES RIGAT
 ■—Com i quan vas començar a interessar-te per les qüestions socials i a participar en els moviments cívics gironins?

—«Es podria dir que vaig començar cap al 1968 a la parròquia de Vista Alegre, de la qual Modest Prats era el rector. A falta d'altres canals, era normal anar a raure a la parròquia més propera. Però com que jo estava més pel compromís polític que pel compromís cristià, el vicari Marià Casadevall em posà en contacte amb el petit nucli de CCOO que ocasionalment celebrava reunions a les Missioneres del carrer Ibèria, amb l'assistència força regular de Paco Frutos, despatxat no feia gaire de la SAFA, que estava en contacte amb Barcelona. El PSUC, amb força a Blanes, impulsava una Comissió Cívica del Maresme, Selva i Gironès que era una mica com les beceroles de l'AC.»

—En aquestes reunions a les Missioneres, quan vas començar a anar-hi i qui hi assistíeu?

—«Devia ser pels volts del 70, i hi assistien militants de l'HOAC i del PSUC, juntament amb algun independent com ara jo. Es feien cosetes senzilles, que per la poca gent i la base industrial relativa que hi havia a Girona ja era prou, es feien pintades quan els grisos mataben algun treballador de la construcció «disparant a l'aire». Del 72 al 74, Comissions tenia la mateixa base de l'HOAC i PSUC, amb afegits de BR, i a un nivell més reduït de PORE, LCR i PSAN. I més tard algunes individualitats del PCI, PC-ml, PTE i MC.»

—Quina era la situació de les organitzacions obreres en aquells moments?

—«A Girona, Salt i Sarrià, la mitificada hegemonia del PSUC a CCOO no era tal. El PSUC tenia un bon nombre de militants de base que, sobretot, treballaven a la construcció i vivien a la perifèria. Però no tenia quadres dirigents visibles, funcionaven molt per consignes. Alguns comunistes històrics que podien haver fet aquest paper no van començar a treballar d'una manera visible fins després de la mort de Franco. Joaquim Tomàs de l'HOAC i jo ens enteníem molt bé amb Paco Frutos. De fet, aquesta base del PSUC de què parlo és pràcticament la mateixa que els anys 80 donaria lloc al PCC. Aquesta militància, amb arrels sectàries, va ser la que es va carregar el primer intent seriós de muntar una escola sindical, que fèiem al Carme amb el visticla de Mn. Iglésies. Ens basàvem en documents de l'Institut d'Estudis Laborals del també religiós García Nieto, que tenia molt bones relacions amb BR. Això deuria ser el 72 o començaments del 73.»

—Després que et detinguessin a Barcelona, vas estar a la vora de tres setmanes a la Model. Un cop tornes a Girona, comences a impulsar BR, a partir de quins canals organitzes el partit?

—«Si no ho recordo malament vam començar el seminari de for-

Actualment, Jordi Creixans és membre de l'Associació de Veïns de Santa Eugènia. Foto: MANEL LLADÓ.

mació amb poca gent, però a mesura que anaven passant les setmanes augmentaven els assistents. Per la meua banda, vaig convidar Xavier Corominas, que estava fent la mili i ens havíem conegut fent el batxillerat nocturn, i algun estudiant de la meua classe. També vaig portar la Lluïsa Merino, ens coneixíem de Vista Alegre on havíem col·laborat en la campanya de Joan Botanch a les Corts espanyoles. En Xavier convidà estudiants de la facultat d'història. Paral·lelament, s'hi incorporà un grup més o menys cristià que posteriorment en diríem el grup de professionals. De la primera colla en sortiren dos grups més, el d'estudiants i el de treballadors. Aquestes tres cèl·lules estaven coordinades per un comitè local.»

—En un article que vas publicar a la *Revista de Girona* dius que si l'any 73 no es va crear l'AC a Girona va ser perquè en la reu-

nió que BR va convocar només hi van assistir vint-i-cinc persones. Però aquesta argumentació quantitativa no acaba de convèncer, perquè en la reunió de l'any 75, a partir de la qual es constitueix l'ADG, no hi havia gaire més gent. Més aviat sembla que tingui a veure amb la representativitat d'aquestes persones, ja que tots els partits que havien d'assistir a la reunió, BR, PORE, PSAN, PSUC i LCR, s'arrangaven en un espai d'esquerra similar i aspiraven a organitzar una base social semblant, i la inexistència o escassa implantació a Girona de partits democràtics representatius de la burgesia i de sectors de les classes mitjanes també podia dissuadir partits com el PSUC, que a més es trobaven en una situació de feblesa.

—«Abans no ho oblidis, l'haig de dir que en aquest llistat de sigles caldria afegir-hi la

«Hi havia una visió poc realista»

N.S.R.

■—Tu vas jugar un paper destacat en la primera vaga de la construcció, quin diries que va ser el seu nivell de politització?

—«La politització fou molt petita, però el context ho impregnava tot. Hi havia una visió poc realista de la nostra realitat sindical. A les assemblees del Mercadal, solia començar en Montesinos i acabar Sebastià Vela, dos gran *mitineros* a qui no els feia res fer referències a Crist o posar-se braços en creu. Sabien captar l'atenció de la gent. Al mig d'aquell parell d'artistes, sortíem Josep Lafuente, Francesc Gil i jo en un pla més tranquil. Crec que la gent de la construcció, sense ser-ne conscient, simplement a causa de la reducció de sous que va comportar la inflació, amb les seves grans mobilitzacions, va jugar un paper decisiu en la transició a Girona, fins i tot més enllà del paper de l'Assemblea.»

—Com va anar la incorporació de BR a l'ADG i quina era la vostra situació interna?

—«Cap a finals de l'any 75, Quim Espanyol va contactar amb mi. Em presentà Josep Quintanas, a qui encara no coneixia. L'Espanyol va ser el principal investigador de la tirada d'octavetes arran de la mort de Franco. Poc després d'aquella trobada, ja es van començar a fer les reunions en un local de Francesc Ferrer. La constitució de l'ADG va coincidir amb una situació de gran debilitat de BR, precisament en Quintanas en algun moment argumentava la nostra feblesa per no tenir-nos en compte. Al cap d'uns mesos, BR va tornar a tenir un nombre de militants semblant al d'abans, però en una situació política diferent, amb uns partits més moderats, els cabassos plens de vots i el joc dels pactes i el consens. I, sobretot, amb una pèrdua progressiva de protagonisme per part de les classes populars.»

UGT-PSOE, representats per Joan Dolera, que té el símbol d'una doble representació: la d'aquestes dues forces i la de la mecosocietat gironina activa políticament. És a dir, que tot el ventall d'activistes hi era representat, però el Comitè Local de BR ho valorà negativament, perquè d'aquestes vint-i-cinc persones, unes quinze pertanyien a BR. Per això vam decidir ajornar la constitució de l'Assemblea per a més endavant.»

—Poc després hi va haver la detenció d'en Corominas, que també militava a BR i CCOO, arran de la campanya a la Torras...

—«Sí, al meu entendre es van equivocar en plantejar el boicot a les hores extres. Segurament era una comissió massa jove i un pèl esquerranista, a més feia poc que treballaven a la Torras. Crec que els faltava el contrapès dels treballadors amb més anys a les es-

patlles. Ens van arribar veus, per no dir crits, de companys de Comissions, de l'HOAC, dient-nos que la direcció de la Torras estava esperant que actuessin per, com a mínim, despatxar-los. I així se li va dir a en Xavier en un comitè local, però potser se li va fer saber massa tard. I d'aquesta manera en Corominas va esdevenir el boc expiatori de totes les *malifetes* dels antifranquistes gironins.»

—La detenció i empresonament d'en Corominas, pràcticament devia coincidir amb la crisi interna de BR, no?

—«Sí, deuria ser a finals del 74 o començaments del 75 que BR de Girona gairebé desapareix, sobretot a causa dels conflictes de Barcelona i de Jordi Solé-Tura i Jordi Borja. Pràcticament la meitat dels militants de Girona s'incorporen al PSUC i la majoria de noies entren a CSC. El PSUC, arran d'aquestes noves incorporacions (Joan Olóriz, Eudald Carbonell, Ferran Lorente, Félix Alvarez Niebla, etc.), va agafant cara i ulls, i de mica en mica va ocupant el lloc que fins aquells moments havia tingut BR. Amb tot, encara que d'una manera una mica precària, l'any 74 vam poder muntar amb els companys de l'HOAC el primer gabinet laboralista de Girona.»

—A part de CCOO, quins altres sindicats tenien organització a Girona?

—«En els darrers anys del franquisme, la UGT no existia a Girona, llevat de dos ferroviaris ugetistes que venien a CCOO, que era una mena de sindicat únic, espontaneista i assembleari. Tampoc no existien la CNT ni la USO. Aquests tres sindicats van ser fruit de la transició. Amb la diferència que la creació de la UGT era, segurament, una de les exigències de la socialdemocràcia europea dels Willy Brandt i Olof Palme que donava suport a Felipe González, i que va resultar un element de divisió de la classe treballadora. Cal considerar que per crear i mantenir una estructura sindical del colossalisme de la UGT calen molts duros, per no dir marcs del cas Flich i altres martingales com els pisos de la PSV. Vasco Pratolini fa dir a un dels seus personatges que els socialistes eren *gambes vermelles* que els capitalistes es menjaven com a aperitiu. Nosaltres no pensàvem exactament això, però s'hi acostava.»

—I com evoluciona la situació dins CCOO?

—«Entre el 1976 i 77, CCOO comença a aplegar un grup important de gent, poc abans hi havia hagut la represa d'alguns militants històrics. Vam llogar un local propi al carrer del Carme, i de mica en mica, i amb moltes improvisacions i voluntarisme, s'anà creant una estructura força més estable. Anteriorment, i durant una temporada, també s'havia fet servir la parròquia de Sant Josep, per no cremar massa els altres llocs de reunió, fins i tot s'hi celebrà un primer de maig. També fèrem reunions al Seminari, aprofitant l'aixopluc de Justícia i Pau.»

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (V)

Hi ha un acord generalitzat a considerar que l'església catòlica va fer la seva principal transició cap a la contemporaneïtat entre el 1965 i el 1970. Un procés de canvi que va venir marcat per les noves directrius aprovades en el concili Vaticà II, el que es va dir l'*aggiornamento*, això és l'intent d'actualització i posada al dia de l'església davant els nous reptes que plantejava una societat cada vegada més canviant i complexa.

Transició i església

Les organitzacions eclesials i les seves diferències

NARCÍS SELLES RIGAT

■ A l'Estat espanyol, aquesta nova orientació va propiciar que l'església passés de ser la principal base ideològica del franquisme a adoptar posicions cada vegada més distants i crítiques cap al règim. Però el *progressisme* inicial de certs sectors de la jerarquia en els primers anys de la transició, sobretot en relació als sectors continuistes del règim, va experimentar aviat un viratge cap a posicions més conservadores, amb la seva oposició als projectes de laïcització, com la secularització de l'ensenyament, del matrimoni, la legalització del divorci o l'avorament.

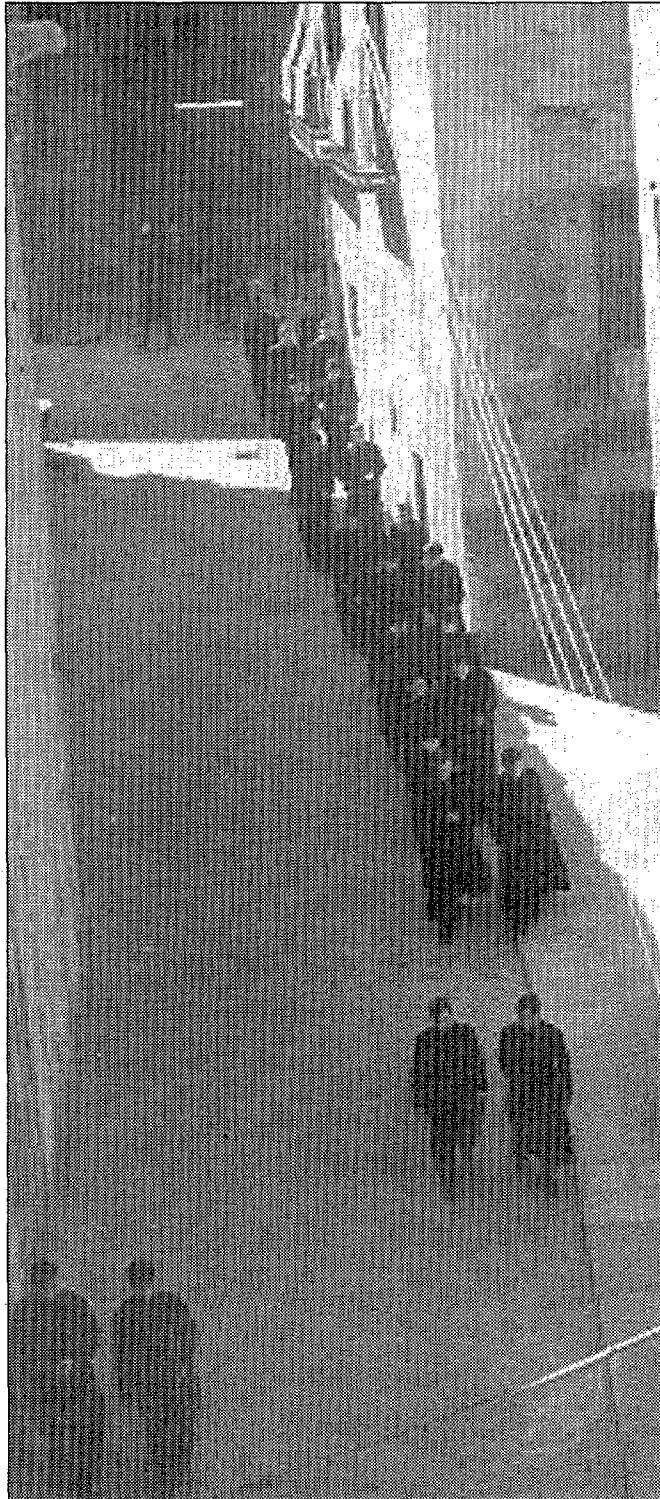
El bisbe Jubany fou l'encarregat d'aplicar a Girona els nous plantejaments actualitzadors, d'airejar l'ambient resclosit que s'havia viscut sota el govern del bisbe Cartanyà, en plena hegemonia del nacionalcatolicisme. Però aquest nou impuls es trobava, escriu Salomó Marquès, tant amb la resistència dels sectors acostumats a la rutina, com amb l'oposició dels qui no acceptaven els nous camins per qüestions ideològiques i doctrinals. En alguns casos es pot parlar d'una certa «contestació passiva», afirma. Al voltant de l'any setanta, s'assisteix a una agudització de les contradiccions intraeclesials i es fan evidents les divisions entre les diverses concepcions de l'església. Enfront dels posicionaments excessivament tímids o clarament retardataris, ancorats en visions tradicionalistes gens o poc disposades a redefinir maneres de fer i a modificar estatus, hi havia les opcions que defensaven els sectors més renovadors de l'església gironina, de les quals el mateix S. Marquès ha ofert algunes mostres, com ara certs desacords cap a propostes de planificació pastoral o retrets a determinades actuacions del bisbe Jubany.

Aquesta actitud crítica era, en bona part, el resultat d'una voluntat d'avançar cap a una major sintonia i un compromís més ferm amb els interessos reals de la població i els valors democràtics. Però el grau d'implicació que demanaven els nuclis més progressistes de l'església, no es va arribar a assumir d'una manera clara per part de les jerarquies eclesials.

Per exemple, la figura de Narcís Jubany va patir un desprestigi considerable en el món obrer arran del seu posicionament en les vagues de la SAFA de Blanes, i molt especialment per la seva actitud davant els acomiadaments de treballadors, fins al punt que es va impulsar un boicot a la botiga que el seu germà tenia a la població costanera. La frustració de les esperances de canvi va ser un dels motius que va propiciar els nombrosos casos de secularització de sacerdots que va haver-hi en aquells anys.

L'església i el franquisme

En aquests anys, les tensions amb les autoritats franquistes van en augment. Josep Clara ha reportat alguns dels conflictes que es van manifestar a Girona entre el règim franquista i determinats sectors de l'església durant els darrers deu anys del sistema au-

Un grup de seminaristes, la vaga de Ricard Gamundi, la consagració del bisbe Camprodon i una Jornada Diocesana. Fotos: SANS/MADRENYS.

toritari, de les multes a capellans fins a la prohibició de l'homilia de Jaume Camprodon contra la pena de mort l'any 75. Uns anys en què, continua l'historiador, les publicacions eclesiàstiques i les homilies serviren per denunciar les contradiccions de la dictadura en matèria religiosa, política, social, sindical i d'ordre públic.

A principis dels setanta, la parròquia de Vista Alegre es va convertir en un dels nuclis més significatius d'aquesta orientació compromesa, que alhora cercava una major participació dels laics en la vida parroquial, i el seu rector, Modest Prats, va esdevenir un dels principals referents intel·lectuals per als sectors cristians progressistes de Girona. Arran de la incorporació de M. Prats al Col·legi Universitari, la parròquia del Carme va prendre el relleu a la de Vista Alegre, i Josep Iglésies, que n'era el rector i que sempre havia tingut una actitud activa i benèfica cap a la gent més desfavorida, es convertí en un element clau a causa de la

seva assumpció de les reivindicacions de les classes populars gironines i del seu compromís en la lluita antifranquista.

L'any 1974 Jaume Camprodon va substituir Narcís Jubany. En els primers anys del seu pontificat aprofundí els elements d'obertura que havia encetat el seu antecessor. Com un signe d'aquesta voluntat aperturista i d'aproximació a la comunitat, J.M. Marquès i M. Prats han destacat la novetat del seu estil de presència a Girona, que va suprimir de la seva funció episcopal tot el que fins aquell moment definia el bisbe com una autoritat més.

La creació de Justícia i Pau

Entre el 1974 i el 75, la tendència pastoral en què s'inscriuen les intervencions crítiques d'alguns sacerdots va experimentar una reorientació, i la voluntat de projecció pública un cert retraïment. El febrer del 75 es va constituir Justícia i Pau (JiP) a Girona, organització vinculada a l'església, que passaria a jugar d'una manera

molt més decidida i programàtica el paper que fins llavors havien fet alguns capellans de forma individual, o laics i capellans conjuntament.

Des del Govern Civil es feia un seguiment estricte dels moviments d'aquests sectors i de les seves formes i línies d'actuació, «Las homilias que en tiempos no lejanos venían pronunciando diversos sacerdotes de esta Diócesis, han decrecido normalmente y toda la polémica político-eclesial ha sido absorbida y la viene dirigiendo y manteniendo ahora la organización Justicia y Paz bajo las directrices de su Secretariado correspondiente». El president de JiP era Pere Thió, i entre els seus principals responsables hi havia Salomó Marquès, Xavier Merino, Jaume Rocabert, Ricard Masó, Joaquim Bover, Pilar Gisbert, Antoni Calvo i Modest Prats, en qualitat de delegat episcopal. Una de les primeres reunions d'aquest grup d'acció cívica en el Seminari, va ser interrompuda per la policia a fi d'atorar els allí reunits, i

va obligar els assistents a abandonar el local.

Durant l'any 1975 i part del 76, JiP és una de les principals plataformes del moviment democràtic a Girona i, com a tal, impulsa nombroses campanyes i iniciatives (contra la pena de mort, a favor dels Drets Humans i l'amnistia, conferències per tractar dels problemes als barris, jornades municipals per afavorir la coordinació dels regidors demòcrates, organització del primer debat sindical amb CCOO, UGT, USO i SOC, etc.). La seva vinculació eclesial actua una mica com a mantell protector de les nombroses propostes i activitats que promouen, i les seves afinitats ideològiques amb els nuclis organitzats al voltant del regidor demòcrata, Joan Paredes, i amb la revista Presència afavoreixen la seva projecció i influència ciutadana.

El moviment democràtic

Durant aquests anys de la transició, una de les formes més evidents de col·laboració de l'església amb el moviment democràtic es concreta en la cessió d'infraestructures. L'agost de l'any 1977, CCOO fa un comunicat agraït a la Parròquia del Carme i a altres parròquies del bisbat de Girona el seu suport a la classe obrera, sobretot per haver-los cedit locals on fer les seves reunions. Així, per exemple, les primeres trobades periòdiques de sindicalistes de l'HOAC i CCOO es feien en un local de les Missioneres de Santa Eugènia. Entre els anys 72 i 73, en la parròquia del Carme va funcionar durant un temps una escola sindical, de formació teòrica i pràctica dels treballadors,

impulsada per militants de Bandera Roja. El primer despatx laboralista, atès per l'advocat Agustí Figueras, es va instal·lar inicialment a la parròquia de Sant Josep, de la qual era rector Francesc Puig, l'any 74. Algunes de les assemblees multitudinàries dels obrers de la construcció, així com reunions d'estudiants, es van fer a l'església del Mercadal. Diversos actes polítics o parapolítics se celebraren al col·legi menor Bisbe Cartanyà o a Casa Carles, que depenien del bisbat. O la mateixa assemblea plenària de l'Assemblea Democràtica de Girona va tenir lloc en una església de Salt.

L'Opus Dei, el neointegrisme

A Girona, l'Opus Dei s'hi estén a partir de 1954. La seva implantació arrenca de les gestions que va fer un familiar directe del ministre de Franco, l'opusdeista Adolfo Sánchez Bella, vora Mn. Enric Pèlach, el qual va captar un grup de capellans joves, entre els quals hi havia Andreu Bachs i Narcís Tibau, així com membres de les classes benestants gironines, com Eduard i Joan Ribot o Joaquim Masramon. En un primer moment, l'Opus és vist per alguns sectors catòlics com un possible element renovador davant l'atonía d'altres organitzacions d'església com l'Acció Catòlica. Però aviat es fa visible la seva veritable orientació. M. Prats i J.M. Marquès apunten que en el bisbat de Girona, l'Opus tenia «una alta i peculiar significació», però no en-

■ ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (V)

tren en l'anàlisi d'aquesta realitat.

Durant el govern de Narcís Jubany, sembla que l'Opus no va experimentar un creixement significatiu dins els òrgans de direcció del bisbat. Per bé que s'assisteix a una progressiva extensió de la seva influència social i a la presència de membres laics de l'Obra en llocs clau de l'administració franquista, com la Diputació i l'Ajuntament.

L'any 75, Domènec Fita, que n'havia format part des dels primers moments, va denunciar en una entrevista que li va fer Narcís-Jordi Aragó a Presència el caràcter sectari i integrista de l'Obra. Les seves paraules eren com una advertència, «van segurs i tenen un extens poder de revistes, agències informatives, forces bancàries, polítics, universitats, centres educatius de moltes menes, i si fem un petit resum del que passa a les nostres comarques podrem tenir consciència de la força que representa l'Obra arreu d'Espanya».

Durant els anys de la transició política, i els posteriors, l'organització va anar consolidant les seves posicions. Un dels seus caps visibles en aquell període va ser Joan Paredes, gestor administratiu, que havia estat regidor d'hi-

senda amb l'alcalde Josep Bonet i que fou cessat per Ignasi de Ribot. No se l'ha de confondre amb el seu homònim, regidor de l'oposició democràtica i membre del Reagrupament Socialista. Un altre membre destacat fou Mn. Àngel Caldas, antic conciliari de l'HOAC, que amb Mn. Bachs, eren considerats els principals ideòlegs de l'Opus Dei a Girona. I, entre els noms més emblemàtics, es podria citar el de l'industrial Manuel Nadal Oller.

A Girona, l'Opus va obrir els col·legis del Bell-lloc i les Alzines, i alguns dels membres de l'Obra van jugar un paper preponderant en el boom immobiliari que s'inicià els anys seixanta. Cal destacar que malgrat la seva importància hi ha pocs estudis sobre les seves activitats, així com sobre les seves connexions amb el poder polític i econòmic, si bé s'ha assenyalat que industrials i terratinents tan significats com Ferran Villalonga i Higiní Torras Magem també es movien en l'òrbita de l'Opus.

Els escassos treballs sobre els moviments d'església a Girona són generalistes i se centren en els corrents progressistes, la qual cosa tendeix a distorsionar la força real d'uns i altres.

Una concentració proamnistia, a meitat dels anys setanta, a la plaça dels Apòstols de Girona. Foto: ARXIU P.MADRENYS.

El moviment escolta, escola de catalanisme

N.S.R.
 ■ D'entre el conjunt d'associacions vinculades a l'església, l'escoltisme va jugar un paper cívic important durant el franquisme. L'estatut especial que les regulava impedia la intervenció i el control directe per part de les autoritats del règim. L'escoltisme va ser un lloc de formació i de trobada per on van passar una part significativa dels que esdevindrien dirigents polítics de l'oposició democràtica, fins al punt que la seva acció no va passar inadvertida als serveis d'informació de la policia. Per exemple, en un dels informes que va elaborar el govern civil es deia: «Mención especial merece la proliferación de organizaciones juveniles tipo boy-scouts, dependientes de la jerarquía eclesiástica y que como tales no se someten a la normativa sobre asociaciones regulada por la Ley de 24 de Diciembre de 1964. Tales organizaciones acusan un marcado carácter regionalista constituyendo un vivero que pasará a nutrir indefectiblemente las futuras formaciones políticas que propugnan la autonomía política de Cataluña».

El paper i l'acció de l'HOAC

N.S.R.

■ La influència de l'església en sectors de la classe treballadora es vehiculava inicialment a partir de l'HOAC, una associació que provenia de l'Acció Catòlica i que va entrar en crisi a mitjans dels seixanta a causa de l'acció de la jerarquia eclesial. A Girona, però, va mantenir tant la seva presència i organització, com la vinculació amb el bisbat. L'actitud personal de Jubany va fer possible que l'HOAC pogués continuar realitzant la seva tasca. «Mentre no li creéssim conflictes, ens deixava fer», afirma Joaquina Tomàs. En altres llocs, la relació amb el bisbat corresponent es trencà.

Entre les seves activitats, centrades en un primer moment en el debat i la reflexió, cal destacar la realització de plans de formació al Seminari, arran dels quals es van incorporar a l'HOAC capellans com Josep Iglésies, Lluís Torrent o Vicenç Fiol. L'HOAC també realitzava una assemblea mensual a Casa Carles, que era oberta a tothom, i on es valorava la situació i la problemàtica del moviment obrer. I els primers de maig feia un acte en un local del carrer de la Força a què assistia el bisbe. Segons els historiadors Jordi Font, Miquel Aguirre i Jordi Busquets, el compromís

de l'HOAC anà evolucionant en un sentit cada cop més reivindicatiu. El seu caràcter obert i pluralista propicià la integració de sectors conscienciats del món laboral, que trobaren en l'HOAC «una plataforma d'acció, una certa cobertura i un marge de moviment més ampli del que es podia gaudir en la clandestinitat».

Els membres més actius de l'associació van participar en l'acció sindical, en tasques assistencials diverses, en accions de solidaritat obrera i en les activitats dels moviments democràtics. Durant els darrers anys del franquisme i la transició, van col·laborar sovint amb CCOO i alguns dels seus membres s'hi van integrar, una opció que anteriorment ja havien pres alguns militants, entre els quals el carismàtic Paco Mera.

Amb la legalització dels sindicats democràtics, l'HOAC va considerar que la feina de suplència que havia fet entre la classe treballadora exigia una reformulació, que en cap cas volia dir muntar una estructura sindical paral·lela a les ja existents —una temptació, aquesta, present en les jerarquies eclesiàstiques—, i, en conseqüència, la majoria de membres de l'HOAC va decidir incorporar-se, a títol personal, en els sindicats democràtics.

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (V)

Jaume Curbet (Girona, 1952). Va ser gerent de la revista Presència a l'inici de la seva segona etapa. L'any 1974, va participar en la constitució del Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya. Fou tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Girona en el primer consistori democràtic. Durant el període 1982-89 va ser assessor en matèria de seguretat pública dels Consellers de Governació de la Generalitat, i posteriorment membre de la Comissió de Seguretat de l'Olimpíada de Barcelona.

«Ens vam afanyar a organitzar-nos perquè Franco s'estava morint»

NARCÍS SELLES RIGAT

■ —Quan i on comences a participar en activitats cíviques i socials?

—«Vaig començar en el que es pot considerar una comunitat cristiana de base, amb gent com Toni Puigverd, Xavier Corominas, Guillem Terribas, Salomó Marquès... En Marquès, que més tard va penjar els hàbits, era el nostre capellà. El grup va néixer a l'entorn de la parròquia de Vista Alegre, on hi havia Modest Prats. Jo devia tenir de disset a dinou anys. En aquells primers anys, recordo haver participat ja en diverses accions d'activisme polític, des de fer pintades amb partits trostkistes fins a repartir octavetes de grups maoistes.»

—Quan vas començar a establir contactes amb organitzacions polítiques que responguessin a les teves motivacions?

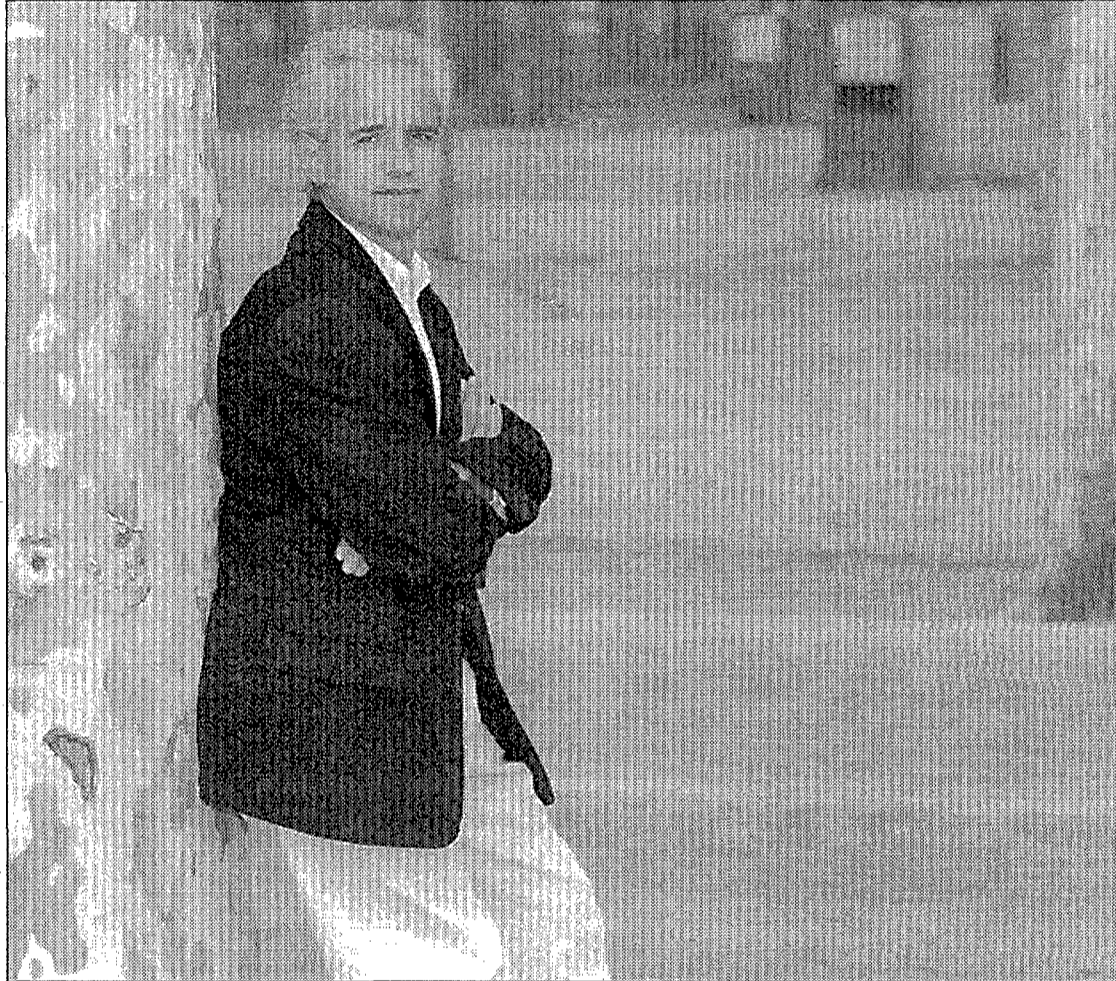
—«L'any 73, estava relacionat amb gent de Barcelona que començava a posar les bases del que després seria CSC, CDC i RSDC (Reagrupament). Els meus contactes eren sobretot amb Socialistes Democràtics Catalans, de Josep Mª Verde Aldea, Fèlix Martí i Joaquim Ferrer, que va ser un dels tres col·lectius que, juntament amb el grup de Josep Pallach i l'ERC d'Heribert Barrera, van donar lloc al Reagrupament. En aquells moments, una de les línies d'intervenció que s'intentava impulsar era utilitzar les que serien les darreres eleccions municipals del franquisme per tal d'exercir una tasca d'oposició al règim des dels ajuntaments. Es va fer un planteig general a nivell de tot Catalunya, i jo vaig assumir la impulsió de l'operació a Girona.»

—De quina manera la vas tirar endavant?

—«Vaig procurar contactar amb totes les persones que hi podien estar interessades, i vam començar a fer reunions a casa meua a l'entorn del meu llit, perquè estava convalescent d'una operació. En un primer moment, s'hi van aplegar gent tan diversa com Joan Botanch, que anava per lliure com a procurador en Corts, Francesc Ferrer, Narcís-Jordi Aragó, Just Casero o Joaquim Tomàs. A mesura que ens vam anar reunint hi va haver un procés de destil·lació, en Botanch se'n va apartar de seguida, fins a constituir-se el que seria el nucli original. Ara pot semblar ridícul, però per a molta gent aquella operació era excessivament arriscada, trobaven que representava un enfrontament massa directe amb l'alcalde Ribot i els poders establerts.»

—Quins problemes van tenir en la preparació de la candidatura i la impulsió de la campanya?

—«La campanya va ser una batalla, perquè la junta electoral era bel·ligerant, perseguia qualsevol intent de presentar l'opció Paredes-Carbó com a candidatura unitària, perquè això estava totalment prohibit, havien de ser candidats individuals, no podien haver-hi col·lectius al darrere. Vam

Jaume Curbet ha ocupat diversos càrrecs relacionats en temes de seguretat. Foto: EUDALD PICAS.

«La relació amb Jubany va ser distant»

■ —Els qui veníeu de plantejaments cristians progressistes, quina visió teníeu dels altres corrents i organitzacions que es reclamaven del catolicisme, així com de l'església oficial a Girona?

—«A Girona, hi havia l'Opus Dei, que tenia una gran influència en sectors clau. Les seves vinculacions amb el poder polític i econòmic eren conegudes, representava l'establishment. L'Opus es trobava potent i amb pretensions, mentre que la resta d'integrismes catòlics anava en davallada. Les seves posicions i les nostres eren totalment enfrontades i hi topàvem sovint.

haver de muntar una campanya sense esclatxos jurídiques, però que alhora ens donés la possibilitat de fer arribar al suficient nombre d'electors el missatge que allò era una campanya política.»

—I un cop a dins de l'Ajuntament, com evoluciona el col·lectiu tan plural que havia donat suport a l'operació?

—«El que va començar com un moviment ampli es va anar transformant. D'una banda, només una part de l'equip inicial va continuar treballant a l'entorn d'en Paredes. De mica en mica, aquest nucli es va cohesionant al voltant d'una estratègia política no partidista, de la qual acabaria emergint el Reagrupament. Hi havia Pere Thió, Paco Pluma, Josep Ribera, Joaquim Jubert... En aquest procés, s'hi van anar afegint altres col·lectius, com el de Miquel Gayolà en tornar de l'exili, aquest era un sector que venia

N.S.R.

del POUM i que havia estat amb Pallach en el MSC. I paral·lèlament, el ressò que originava la tasca d'en Paredes i les seves iniciatives polítiques van anar generant un clima de mobilització, sobretot a l'entorn del tema de la llengua. D'aquesta dinàmica activista, també en va néixer Justícia i Pau (JiP), que pràcticament va ser una iniciativa del mateix sector que promovíem el Reagrupament, tant aquí com a Barcelona...»

—Tot i que la vostra implantació no era molt gran, els informes del Govern Civil de l'agost del 1976 us situen com la força més activa i amb més potencial de convocatòria...»

—«En efecte, la nostra implantació a Girona era petita. Però nosaltres teníem en Paredes, el gran capital del Reagrupament, i això feia que tot i ser el partit menys implantat tinguéssim una repercussió social important. I el

La relació amb Jubany va ser distant i polèmica. Recordo que el bisbe va venir a sopar algun cop a la nostra comunitat de base com un gran gest de l'aggiornamento de l'època, i que al llarg de la trobada es reflectien posicions molt confrontades. Però el nostre principal referent eclesial era Modest Prats, que va jugar un paper clau en el desvetllament de la consciència social i política de tota una sèrie de persones que teníem una procedència cristiana. A un altre nivell també hi havia Josep Iglésies, que estava molt vinculat al Modest, i que tenia lligams amb el moviment obrer. Tot el tema de l'HOAC venia a través d'ell.»

fet que en Pallach, màxim dirigent nacional del Reagrupament, fos de les comarques de Girona també podia tenir un component simbòlic significatiu.»

—Quina diries que era l'adscripció social majoritària dels militants del Reagrupament?

—«La majoria dels nostres militants pertanyien a la classe mitjana, del sector de professionals sobretot, tot i que també hi havia gent de classe treballadora.»

—Amb quin partit polític teníeu més bones relacions?

—«La veritat és que no teníem unes relacions especialment bones amb cap, ni tan sols quan es va fer el Pacte Democràtic per a les primeres eleccions espanyoles, que va resultar una experiència poc satisfactòria enmig d'una campanya molt difícil. Amb CSC, que també es reclamava del socialisme, la polèmica que hi teníem era en relació al PSUC. No-

saltes consideràvem que la definició de la política d'aliances no era una qüestió prioritària, sinó que l'important era la identitat socialista. I, en aquest marc, el tema de l'aliança amb els comunistes no es podia posar, com feien ells, al davant de tot, perquè primer hi havia l'afirmació pròpia.»

—Quina va ser la participació del Reagrupament en el procés de constitució de l'ADG?

—«La iniciativa la van portar bàsicament CDC i el PSUC. No recordo qui ens va convocar, però sí que tinc presents les reunions al local d'en Ferrer. Dins l'ADG es feien molts debats, però resultaven força estèrils, ja que entre els diferents partits ens neutralitzàvem. La impressió que me n'ha quedat és que la dinàmica interna de l'Assemblea reflectia les lluites per una hegemonia fal·laç. En realitat les polèmiques eren paral·leles al procés de reforçament dels partits. Davant la manca d'una tradició, es tractava d'exercir la pròpia organització per anar preparant el que després ha estat la vida política. Era, en definitiva, una mena d'aprenentatge per arribar a fer política de veritat. Al meu entendre, el valor més important d'aquelles experiències és el pòsit que van deixar, i n'és una mostra el fet que les persones que després van tenir un protagonisme polític van sortir en bona part d'aquí.»

—Per què creus que va costar tant organitzar políticament el moviment d'oposició al franquisme. A Girona, l'ADG es crea quasi cinc anys després de la fundació de l'AC.

—«Penso que tot això de la transició s'ha magnificat una mica. La realitat és que ens vam haver d'afanyar a organitzar-nos perquè Franco s'estava morint. La repressió s'havia interioritzat molt, va costar extraordinàriament trencar els seus efectes, fins i tot accions presumiblement fàcils i poc arriscades costava de tirar-les endavant. La gent no volia sortir de la segona fila. No sé, per exemple, recordo que molts suposats catalanistes van posar problemes per signar un manifest a favor de la llengua, perquè no estaven d'acord a enfrontar-se amb l'alcalde Ribot. En aquesta situació, eren els partits ideològicament més radicals, que disposaven de gent més jove, els que podien ser més combatius. Aquest va ser el cas de BR, que va tenir el seu moment d'esplendor a finals del franquisme.»

—Estàs d'acord que un dels cops més durs a la continuïtat de l'Assemblea de Catalunya, i per tant de l'ADG, va ser la manca d'unitat davant el referèndum de la Llei de Reforma?

—«No ho recordo amb precisió. Crec, però, que tant per la nostra banda com per la resta de forces polítiques, l'ADG era una cosa molt tàctica i instrumental. Aquesta és la meua impressió, però potser és a causa de la nostra posició allí dins, ja que hi anàvem una mica com a convidats, tot i que formalment no era així.»

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (i VI)

El seu darrer acte fou dos anys després, per la diada de Sant Jordi, i va consistir en la inauguració de l'escultura d'homenatge a Carles Rahola a la Rambla de la Llibertat, amb un parlament del futur alcalde Joaquim Nadal. Posteriorment, però ja en una situació de desmembrament intern, l'ADAG féu algunes preses de posició crítiques sobre diversos temes de caire políticocultural.

L'aparició de l'ADAG està estretament relacionada amb la creació de l'ADG, de la qual l'ADAG formava part activa, amb la presència d'un representant, que normalment era E. Marquès o Joan Casanovas, en el seu òrgan permanent. Aquesta imbricació va facilitar la seva integració en l'estratègia del moviment democràtic i va possibilitar l'avanç cap la plasmació d'una certa idea de bloc cultural i social a Girona. A més, l'ADAG també tenia un representant, D. Escuder, en l'Assemblea de Catalunya (AC).

Un dels mèrits de l'ADAG va ser la seva capacitat per fer la síntesi d'un conjunt variat d'aportacions, així com per superar el vessant subjectivista que acostuma a caracteritzar aquests sectors. L'ADAG va recollir els diversos assajos d'organització i de lluita ideològica que des del món artístic s'havien anat fent a la ciutat de Girona en els anys anteriors, dels quals Francesc Miralles ha fet la relació. Aquestes experiències es van enriquir amb l'aportació més teòrica de l'historiador Jaume Fàbrega i la d'Enric Marquès, dos personatges clau en la dinàmica d'aquells anys. El primer havia estat un dels principals impulsors del grup Tint-2 de Banyoles i desenvolupava una intensa activitat crítica (des de les pàgines de Pre-

sència i altres mitjans), cívica i professional (des de l'Arxiu del Col·legi d'Arquitectes), política (a CSC-PSC(C)) i fins i tot sindical (impulsor de la UGT a Banyoles). Mentre que en Marquès, que va tornar de París l'any 74; a part de la seva experiència política i de les seves col·laboracions a Presència, aportava tant la seva participació en la Unió Popular d'Artistes, un grup ideològicament combatiu format per autors antifranquistes de l'Estat espanyol que vivien a París, com la seva capacitat organitzativa i de direcció. La pràctica totalitat de membres de l'ADAG atri-

bueixen a Enric Marquès el paper de catalitzador del col·lectiu.

A diferència d'altres grups de creadors, l'ADAG va saber trencar la frontera entre el món de l'art i la gent del carrer, i no perquè practiqués un rebaixament sistemàtic de plantejaments, sinó perquè va tenir la capacitat d'inserir-se en la dinàmica del moment. En aquest sentit, l'ADAG va jugar un paper de primer ordre en la dinamització de determinades activitats dels moviments cívics i socials que operaven a Girona, fins al punt d'esdevenir-ne una veritable caixa de ressonància, i es va convertir en un

Cartell de la Nit de Santa Llúcia, l'any 1976 a Girona.

instrument destacat en el procés de recuperació de la memòria històrica i en la transformació de l'imaginari col·lectiu.

Les manifestacions plàstiques de l'ADAG es caracteritzaven per intervenir directament damunt situacions i temes sentits com a propis per àmplies capes de la població, i que molts de cops ja comptaven amb l'impuls de diferents grups. Precisament, la seva primera mostra s'integrava en la campanya sobre els Drets Humans que havia endegat Justícia i Pau, i que ja havia merescut un cicle de cinema per part de l'AFIC. O la instal·lació *Salvem*

la *Devesa*, que comptava amb la col·laboració del Grup de Medi Ambient i el patrocini dels Col·legis Professionals de Girona, recollia un sentiment ciutadà generalitzat davant la degradació progressiva del paratge.

L'*Homenatge a Carles Rahola*, el prohòmir gironí d'origen cadaquesenc que va ser afusellat per Franco l'any 39, va ser la mostra que tingué un major ressò. La revista *Presència* li havia dedicat un número especial i posteriorment l'ADAG, amb el suport de tota l'oposició democràtica i de nombroses entitats de Girona, va muntar l'exposició. Un homenatge que, en un acte al cementiri de Girona, E. Marquès va fer extensiu a tots els lluitadors caiguts en defensa de les llibertats. Posteriorment la instal·lació es traslladà a Cadaqués, on l'enfrontament amb Dalí va ser utilitzat hàbilment per aguditzar les contradiccions de l'entorn franquista, en uns moments en què l'estratègia de la ruptura encara era hegemònica en els discursos de l'oposició.

L'11 de Setembre del 77, l'ADAG, a part de realitzar el cartell de convocatòria de la manifestació, va dur a terme una *performance* a la plaça de Catalunya, que consistia en l'elevació a l'espai de quatre grans barres vermelles i el seu desplegament al llarg del llit de l'Onyar. En aquesta acció, en Marquès ja no hi va participar, perquè considerava que tenia un caràcter esteticista. I, d'altra banda, en aquells moments ja s'havia encarrilat la via reformista, la qual posava en qüestió tant els plantejaments polítics més immediats d'en Marquès, com l'opció estratègica que havia concebut per a l'ADAG.

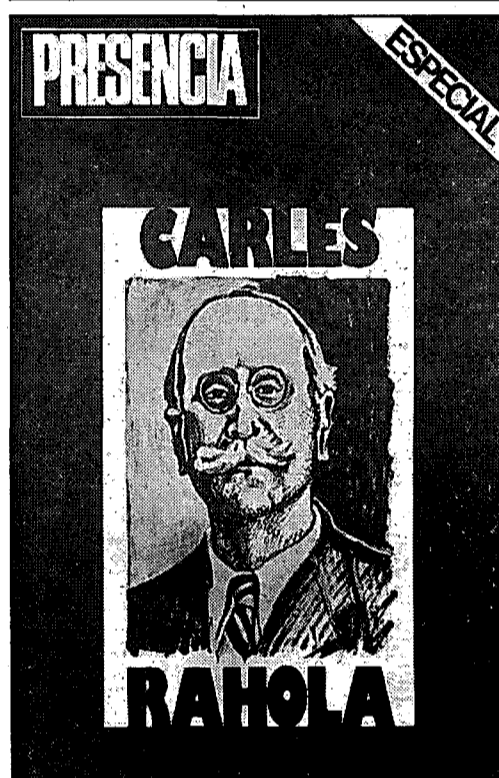
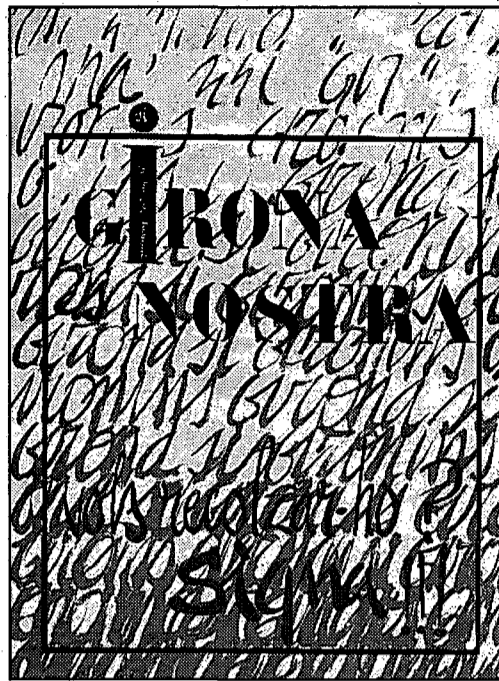
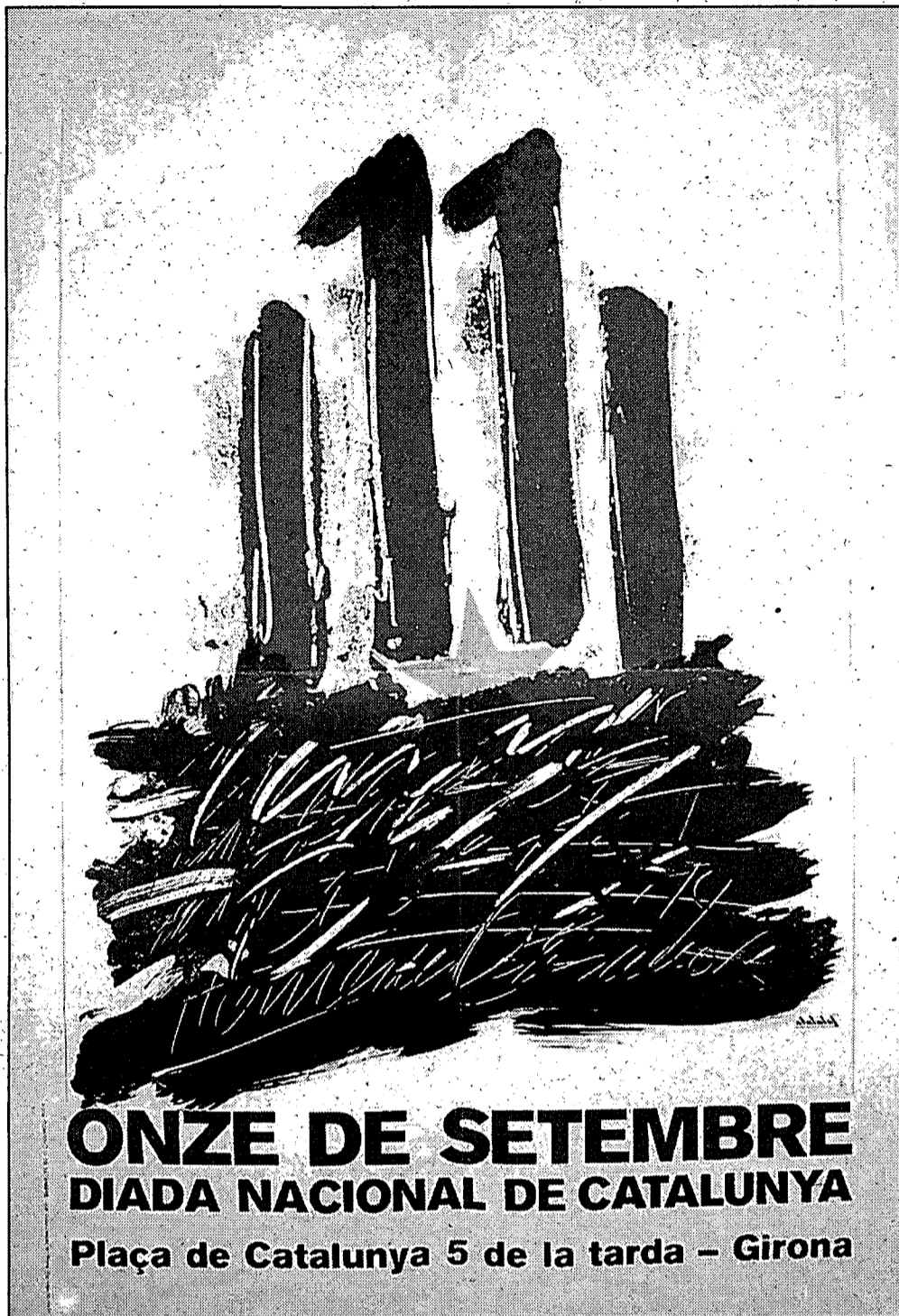
L'Assemblea Democràtica d'Artistes i la llibertat d'expressió

N.S.R.

El Govern Civil intervenia directament i de forma sistemàtica en les instal·lacions de l'ADAG mitjançant prohibicions i censures. Abans de les inauguracions, representants de l'autoritat governativa acostumaven a presentar-se a la sala d'exposicions per fer el seu informe o per ordenar directament la retirada d'alguna obra. Per exemple, arran de la mostra *Volem l'Estatut*, que s'emmarcava en la campanya que va impulsar l'AC i l'ADG durant l'abril de l'any 77, el Comissari de Policia de Girona considerava en el seu dictamen que «la citada exposició, tiene por objeto: 1º) Atentar contra la unidad de España. 2º) Insultar a las fuerzas armadas. 3º) Ridiculización y vejación de la institución monárquica. 4º) Ofender a las fuerzas de orden público. 5º) Ofender a la Iglesia Católica. 6º) Presentación de Cataluña como pueblo oprimido.»

La conclusió del governador civil en el télex que va enviar a Madrid al Director General de Política Interior és que calia «denegar la autorización oportuna para la celebración de dicha exposición» i «remitir los antecedentes a los Tribunales de Justicia por si ello puede ser constitutivo de un delito de grado de tentativa». Finalment, però, es va autoritzar la mostra, si bé s'ordenà retirar algunes obres i es prohibí l'acte que s'havia de celebrar sobre l'Estatut, amb la presència de Josep Benet, Jaume Sobrequès i Jaume Casanovas.

ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (i VI)

El cartell de l'11 de Setembre de 1977, obra de l'ADAG. A dalt, el cartell de la campanya d'Òmnium Cultural per normalitzar el nom de la ciutat de Girona i, a baix, la portada de la revista Presència en homenatge a Carles Rahola.

i el Col·legi d'Advocats. La Diputació i l'Ajuntament s'hi adheririen els primers mesos de l'any 77. Però el nucli impulsor no va aconseguir crear una dinàmica pròpia. Jaume Fuster, un dels organitzadors del CCC, constatava «un cert desinterès del Secretariat de Girona, que no havia acabat de rutllar mai del tot».

L'Agrupació Fotogràfica i Cinematogràfica (AFIC) fou una altra de les entitats culturals més actives. A més de les seves activitats pròpies, que va portar-los a rebre el Premi Sant Jordi de la crítica com a millor cineclub de Catalunya l'any 1971, va participar en la majoria d'iniciatives del moment. L'AFIC va ser la principal via d'intervenció de la Comissió Cívica.

El pas dels films i els debats es feien als cinemes Núria de Salt i Modern de Girona, propietat de l'empresari Gubau. Entre les persones que impulsaven l'AFIC, es poden destacar els noms d'Antoni Clos, Xavier Puig, Joan Gelada, Joan Dolera, Lluís Bosch Martí, Bep Marquès, Joaquim Trias, Jordi Colàs o Xavier Codina. J. Gelada, que n'era el president, afirma que «fins que els partits no van emergir públicament, a l'AFIC ningú no havia manifestat el que era, però es respirava un aire de complicitat. Vam tenir la sort que la gent més gran, com A. Clos o X. Puig, eren persones de tarannà liberal i ens deixaven fer». Gelada també presidia el Col·legi d'Aparelladors, un dels principals nuclis dels sectors professionals progressistes de Girona. En la seva junta, hi havia gent com Sergi Passarín, dirigent del PSUC, Josep Clara o Salvador Pujolàs.

L'Assemblea d'Artistes

Una de les iniciatives més singulars i innovadores dels anys de la transició a Girona fou l'acció de l'ADAG, un col·lectiu plural de creadors plàstics que va assolir un ressò espectacular i que va fer una aportació important, des de plantejaments de base marxista, en el terreny de la reflexió i la pràctica artística. La seva incidència es va veure beneficiada per la particular configuració socioeconòmica de la ciutat i pel tipus d'oposició que s'hi va desenvolupar. Aquestes característiques van propiciar que moltes entitats ciutadanes trobessin en l'ADAG el canal més idoni per manifestar la seva voluntat democràtica, mitjançant l'adhesió a les propostes del col·lectiu, que possibilitaven una via indirecta d'accés a la política, menys compromesa que el suport a l'Assemblea Democràtica de Girona (ADG) o als partits.

La presentació pública del grup va tenir lloc a Girona l'abril del 1976. El seu manifest fundacional va ser signat per trenta-tres artistes, sobretot de la ciutat de Girona i el seu entorn, però també d'altres comarques de la regió. Entre els seus membres, hi havia Enric Ansesa, Lluís Bosch Martí, Lluís Carreras, Joan Casanovas, Jaume Faixó, Montse Guanter, Enric i Bep Marquès, Francesc Torres-Monsó, Damià Escuder, Isidre Vicens, Maria Crehuet, Santiago Roca D. Costa, Montserrat Costa, Niebla, Narcís Comadira, Carles Vivó, Emili Massanas, Jordi Gispert, Lluís Tarrús, Guillem Terribes, Carme Martín o Joan Boladeras.

Les activitats culturals van ser durant bona part del franquisme un dels principals focus resistencials, un dels llocs on s'havien de refugiar alguns dels referents de la catalanitat. A Girona, el Cercle Artístic (CA), fundat el 1947, va ser «el primer intent autoritzat de tipus cívic i cultural de la postguerra, el qual representa una tímida represa amb la Girona liberal d'abans del 1936», en paraules d'Enric Marquès.

Resistència i lluita cultural

Principals associacions i accions reivindicatives a la ciutat de Girona

NARCÍS SELLES RIGAT
El Cercle Artístic va anar evolucionant a mesura que també ho feia la societat, i anava eixamplant de manera moderada els seus plantejaments en funció de les diferents conjuntures polítiques i del grau d'obertura del règim franquista. Francesc Ferrer ha recollit les activitats —centrades en conferències, exposicions i concerts—, la composició i el caràcter del CA, i n'ha destacat el seu paper de suplència, en tant que «creava i fomentava aquella cultura que mai cap institució política no hagués fet». El seu personal directiu, afirma, «més aviat era gent de classe mitjana, de bona posició econòmica, membres de la petita burgesia, gent de carrera o funcionaris, amb l'excepció dels artistes que varen ocupar sempre els càrrecs de vocals a les seccions de pintura, decoració i escultura». Alguns dels seus darrers components van ser Gabriel Gómez, Santiago Coquard, Josep Cristòfol, Lluís Balliu, Carles Vivó, Miquel Oliva, Francesc Ferrer, Joan Boladeras o Joan Gelada. L'any 68, el Cercle va organitzar el pre-

mi de novel·la Prudenci Bertrana com a alternativa als premis oficials. L'herència del CA va recollir-la en part Òmnium Cultural (OC), que es va constituir a Girona a principis del 72.

Jordi Creixans, militant de BR que formava part de la junta provisional de l'Òmnium, ha explicat que en les primeres reunions Santiago Sobrequés va suggerir que el president d'OC fos alguna personalitat que pogués emparar les activitats de l'entitat. El primer nom que es va proposar fou el de Joan Botanch, que l'any 71 havia sortit elegit, al costat de Maurici Duran, a les Corts espanyoles pel terç familiar. Però la proposta fou desestimada, «per motiu del càrrec que ostenta». Finalment es va elegir F. Ferrer, que era vicepresident de la Cambra de Comerç i Indústria. En aquest primer nucli d'OC, hi havia gent com Enric Gilabert, Carmina i Maria de Palol, Feliu Matamala, Salvador Sunyer, Miquel Vidal, Domènec Fita o Ricard Masó. A mesura que augmentà el nivell de politització, s'anaren incorporant a les comissions persones com

Jaume Curbet, Martí Fita, Joan Vidal i Gayolà o Joan Saqués.

La línia del CA fou perllongada per OC, però amb l'important afegit d'una estratègia per a l'ensenyament del català. A principis del 75, l'Òmnium fa una certa autocrítica a la seva orientació culturalista, alhora que propugna una actitud més combativa, una major incidència en l'acció cívica i una imatge més actualitzada. En aquesta línia, es reforcen els contactes amb altres entitats culturals de Girona, com l'AFIC o el GEiEG, i el mes de novembre s'encarrega a E. Gilabert una carta a l'Ajuntament de Girona per demanar la normalització del nom de la ciutat. Al cap d'unes setmanes, OC convoca diverses entitats de Girona per demanar-los suport a la iniciativa. En la reunió, hi assisteixen Presència, Justícia i Pau, Cercle Artístic, Les Voltes, ICE, Grup Sistack, GEiEG, les associacions de veïns de Can Gilbert del Pla, Carrer Nou i Rambles-Argenteria, el Col·legi Oficial d'Aparelladors i les associacions de pares dels col·legis de les Carmelites i Eiximenis. Aquesta rei-

vindicació serà assumida per Joan Paredes des de l'Ajuntament i pels partits polítics, i esdevindrà l'eix d'una de les principals campanyes del moviment democràtic.

El Premi P. Bertrana va continuar celebrant-se malgrat certs problemes econòmics i organitzatius. L'any 76 assolí un gran ressò, fruit d'una clara voluntat de projecció ciutadana i del clima del moment. Hi són presents alguns dels autors catalans més reconeguts. La presència de nombrosos representants polítics de l'oposició converteix la celebració en un clam reivindicatiu. L'èxit organitzatiu i l'efectivitat d'aquesta mínima infraestructura cultural, va propiciar que la Festa Literària de la Nit de Santa Llúcia també se celebrés a Girona. L'any següent, després de la victòria electoral de les forces que venien de l'antifranquisme, el Premi Bertrana va rebre el suport de la Caixa d'Estalvis Provincial, l'Ajuntament i la Diputació.

L'OC també va formar part del primer secretariat del Congrés de Cultura Catalana (CCC) a Girona, al costat de Presència, l'AFIC

■ ASPECTES DE LA TRANSICIÓ A GIRONA (i VI)

Joaquim Espanyol (Girona 1945). L'any 1971, va obtenir el títol d'arquitecte per l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. Del 1971 al 1974, va treballar a l'Institut di Progettazione de Roma. L'any 1973, fou Premi Nacional d'Arquitectura. Dels anys 1974 al 1978, va ser Cap de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes, i 1er secretari de la Federació de Girona de CSC. Cap del Servei d'Urbanisme de Girona de la Generalitat, del 1978 al 1980. És professor de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona.

«Sóc una mica escèptic sobre el procés de la transició»

■ —Quin és l'itinerari que segueixes un cop tornes d'Itàlia, l'any 1974?

—«Un cop a Girona em vaig dedicar a la professió i a fer política antifranquista, tot i que en aquest món de la política sempre m'hi he trobat com si no fos a casa meua, en bona part m'hi vaig veure abocat per responsabilitat moral o, si vols, per una qüestió de dignitat personal.»

—Quina era la situació que es vivia en el Col·legi d'Arquitectes al final del franquisme?

—«Depenia molt de qui era president de la Delegació de Girona. Mentre ho va ser Ignasi Bosch sempre es van potenciar els serveis del Col·legi que tenien repercussió ciutadana. El seu substitut en canvi tenia per objectiu convertir el Col·legi en un organisme purament administratiu, de visat dels expedients per cobrar les taxes col·legials i prou. Però l'oposició de la majoria va frustrar en bona part les seves intencions i es va continuar fent una certa acció pública i cultural.»

—Quines activitats feieu que tinguessin un ressò extern i que ajudessin a dinamitzar el moviment cívic i democràtic?

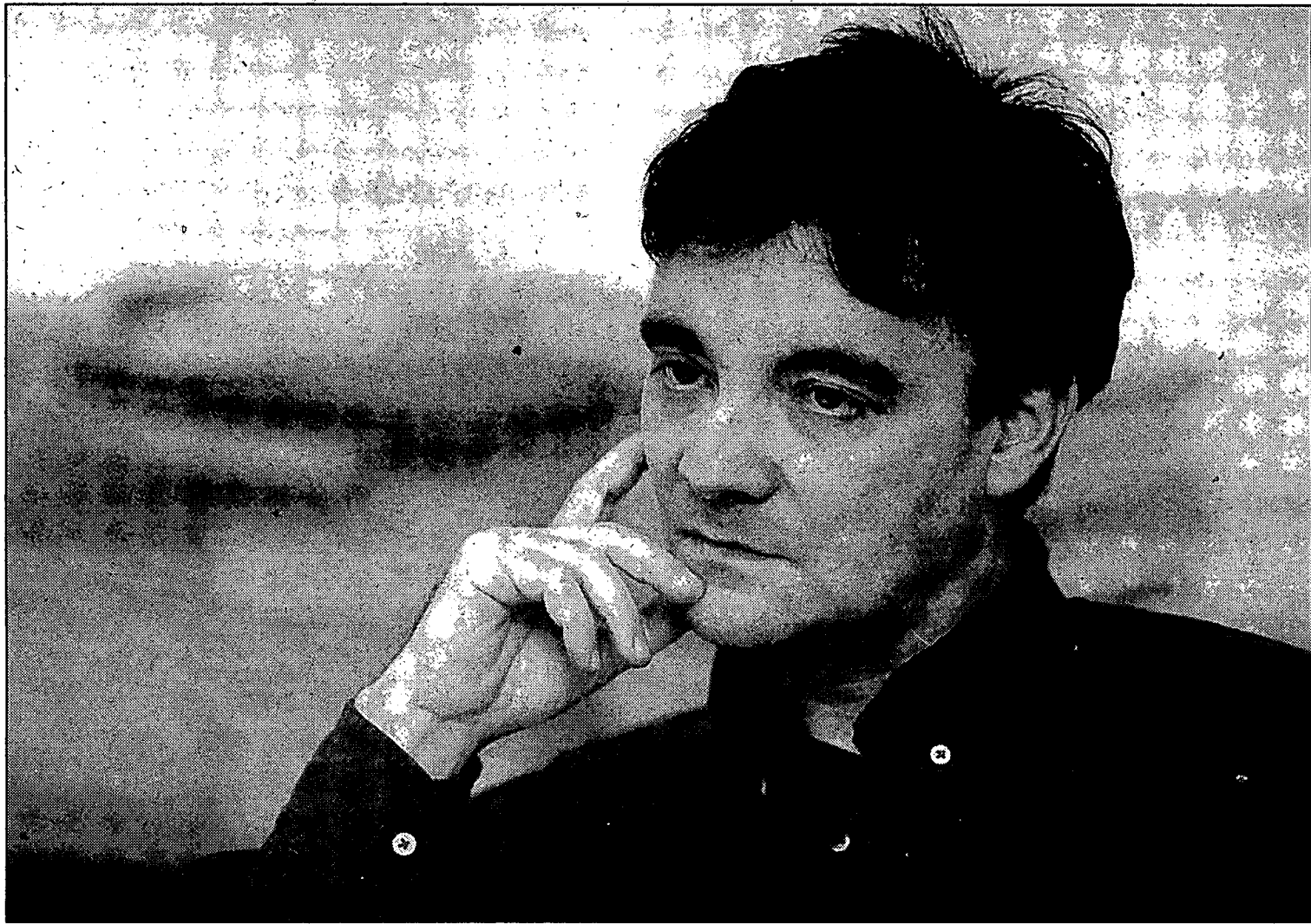
—«Et puc parlar de l'Arxiu Històric. A part dels treballs estrictament arxivístics, una de les activitats més usuals era fer informes per salvar edificis d'interès arquitectònic i artístic que es volien enderrocar, com l'Ajuntament de Lloret, el Casino de Sant Feliu o la Casa Cambó de Roses. Les entitats ciutadanes sol·licitaven suport al Col·legi, i a partir dels nostres dictàmens endegaven campanyes públiques. En un sentit similar, recordo la nostra participació en un programa de TVE, en què vam criticar diverses actuacions oficials, com les remodelacions de la Plaça de St Domènec, el Passeig Arqueològic o el Portal dels Apòstols.»

—A part de les crítiques centrades en aspectes propis de la vostra disciplina, no denunciàveu les implicacions que hi podia haver entre determinades operacions immobiliàries i els interessos particulars de sectors vinculats al règim?

—«Això és molt propi del periodisme d'ara, però abans no teníem tanta capacitat a l'hora de buscar aquests vincles i interrelacions. Ens faltava informació, tot i que algunes coses més o menys les podíem intuir. Va ser una llàstima que no fóssim una mica més astuts, perquè algunes decisions dels últims ajuntaments predemocràtics van condicionar fatalment l'urbanisme posterior.»

—Com i quan vas entrar a militar a CSC?

—«Vaig formar part de CSC des dels seus inicis. L'entrada al partit es va concretar en una reunió a Barcelona amb Raimon Obiols, Joan Raventós i quatre o cinc persones més. Per part gironina, hi vam assistir Lluís Sacrest, Mª Gràcia Sala i jo mateix. Coneixia l'Obiols d'anys abans, quan havíem coincidit en activitats

Joaquim Espanyol va guanyar l'any 1994 el premi Carles Riba de poesia. Foto: ANNA CARRERAS.

«El debat real era dins els partits»

■ —Quina valoració fas de l'ADG?

—«La feina política de l'ADG i la seva capacitat de decisió van ser molt petites, malgrat que era visible l'avenç progressiu de les forces democràtiques. De l'ADG, en destacaria el seu vessant simbòlic, era la primera vegada que es coordinaven totes les organitzacions per fer accions conjuntes. Però l'autèntica feina de vertebració política la van fer els partits. Van ser els partits els que van crear nuclis actius per preparar l'ocupació democràtica dels ajuntaments, i per donar pautes d'actuació, informació i formació a la gent que després va fer política.

clandestines. Un cop vam decidir entrar al partit, es va anar incorporant força gent de Girona.»

—I CSC, quan es comença a organitzar territorialment?

—«A partir del mateix 74. El procés d'extensió de CSC a la regió de Girona va ser força ràpid, i vam aconseguir crear nuclis locals a la majoria de poblacions. En aquells anys, érem l'organització amb més implantació territorial. Es deia que el nucli de CSC de les comarques de Girona era, percentualment, el més important de Catalunya després del de Barcelona. Posteriorment, arran del procés d'unificació, hi va haver la incorporació dels militants del Reagrupament i del PSOE de Catalunya. Després van venir els professionals de la

política. Els vaig dir «ja era hora», i em vaig retirar. En tenia la copa plena, de la política.»

—Quin tipus de militància teníeu dins CSC?

—«La gent que s'incorporava a CSC eren les típiques persones que es movien en el seu poble al voltant d'activitats socials diverses, del pastisser de Castelló d'Empúries, que organitzava teatre, fins a alguns professionals de Girona, tot i que aquests darrers recolzaven el partit més des de fora que no pas participant en l'esforç diari d'anar d'una banda a l'altra fent tasques organitzatives, una feina que era molt desagraïda i laboriosa. La majoria de militància pertanyia a la classe mitjana i treballadora, amb una minsa presència d'obrers, tot i que

En la preparació dels programes municipals, ens vam haver d'enfrontar amb qüestions com les finances o l'urbanisme, que s'apartaven de les reivindicacions polítiques genèriques. A banda d'això, i vist en perspectiva, mantinc una actitud una mica escèptica en relació a aquell procés. Valoro l'esforç que es va fer, perquè va vertebrar les aspiracions de canvi de la majoria de la gent i es van organitzar els partits, necessaris per estructurar la democràcia, però no sé si era la millor democràcia que es podia fer. Probablement era l'única possible. En qualsevol cas es va articular el gran cabal de bona fe i generositat que hi havia.»

a Germans Sàbat, per exemple, es va formar una agrupació d'una bona dimensió.»

—Com us plantejàveu la vostra acció en les entitats, col·lectius i associacions de Girona?

—«CSC tenia militants en associacions de veïns, moviments d'església o entitats culturals com l'Omnium, però hi eren presents d'una manera natural, no com una prolongació artificial de les tasques del partit. CSC no tenia una línia política específica per a cadascun d'aquests llocs, sinó que els seus membres hi feien les aportacions d'una forma espontània.»

—Quina va ser la participació de CSC en la constitució de l'ADG?

—«Recordo algunes reunions preparatòries en un pis de Fran-

cisc Ferrer a finals de l'any 1975. Ens hi trobàvem de quinze a vint persones, devíem ser dos representants per organització. Va ser arran d'aquestes reunions que vam decidir constituir formalment l'Assemblea a Salt. En l'acte de constitució, on hi devia haver entre dues i tres-centes persones, tots els partits van fer un escrit en què expressaven els seus punts de vista. Nosaltres, com que érem els que estàvem més organitzats, vam ser els encarregats de muntar-ho. Van nomenar la Lluïsa Merino i a mi per llegir els comunicats de tots els partits. Com a cosa anecdòtica puc explicar que jo guardava els escrits, i una hora abans de començar l'acte vaig adonar-me que els havia perdut. Vaig passar un mal moment. Al final vaig recuperar-los, els havia endreçat massa bé. Encara patíem el síndrome de la clandestinitat.»

—Hi havia gaire debat polític dins l'ADG?

—«Dins l'ADG el debat polític era molt escàs, es va limitar a alguna reunió, però generalment el motiu principal de les trobades era per preparar actes. Tot i això no van deixar d'haver-hi petites discussions internes. La impressió que ara en tinc és que, en general, les organitzacions ens reafirmàvem massa en els nostres plantejaments per tal d'accentuar les diferències, una cosa típica de les forces una mica sectàries i petites, com eren en aquells moments la majoria de partits.»